

SKÝRSLA FRAMSÖGUMANNS

í máli E-25/13

BEIÐNI um ráðgefandi álit EFTA-dómstólsins samkvæmt 34. gr. samningsins milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls frá Héraðsdómi Reykjavíkur, í máli

Gunnars V. Engilbertssonar

og

Íslandsbanka hf.

varðandi túlkun á tilskipun nr. 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum (tilskipunin).

I Inngangur

1. Ágreiningur aðila í málinu sem rekið er fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur lýtur að því hvort verðtryggingarákvæði í skuldabréfi sem gefið var út af Glitni banka hf. 2. maí 2007 vegna fasteignakaupa Gunnars V. Engilbertssonar (stefnanda) sé lögmætt. Skuldabréfið var fært 14. október 2008 úr Glitni banka hf. yfir í Íslandsbanka hf. (stefnda) samkvæmt stjórnvaldsákvörðun Fjármálaeftirlitsins. Grundvöllur verðtryggingarinnar sem um ræðir var vísitala neysluverðs og höfuðstóll lánsins hækkar í hlutfalli við verðbólgu.

2. Við rekstur málsins fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur hefur stefnandi haldið því fram að verðtryggingarákvæðið sé óréttmætur skilmáli og andstæður tilskipun 93/13/EBE. Á grundvelli 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar verði að túlka samsvarandi ákvæði landsréttar með þeim hætti að víkja eigi hinum óréttmæta skilmála til hliðar.

3. Stefndi vísar sjónarmiðum stefnanda á bug. Stefndi telur verðtrygginguna heimila að lögum og að lánveitingin uppfylli öll önnur skilyrði sem við eiga. Hvað sem því líður sé ekki hægt að víkja ákvæði skuldabréfsins um verðtryggingu til hliðar án þess að raska

öðrum ákvæðum þess. Þá telur stefndi einnig að tilskipunin hafi verið réttilega innleidd í landslög.

4. Spurningarnar sem beint er til dómstólsins lúta að túlkun tilskipunar nr. 93/13/EBE, eins og hún var tekin upp í XIX. viðauka EES-samningsins í lið 7a, í tengslum við lánasamninga milli neytenda og veitenda til fjármögnunar fasteignakaupa, þar sem afborganir eru tengdar fyrirfram ákveðinni vísitölu. Spurningarnar snúast einnig um það hvort 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar hafi verið réttilega innleidd í íslenskan rétt.

EES-réttur

5. Í 3. gr. EES-samningsins segir:

Samningsaðilar skulu gera allar viðeigandi almennar eða sérstakar ráðstafanir til að tryggja að staðið verði við þær skuldbindingar sem af samningi þessum leiðir.

Þeir skulu varast ráðstafanir sem teflt geta því í tvísýnu að markmiðum samnings þessa verði náð.

Þeir skulu enn fremur auðvelda samvinnu innan ramma samnings þessa.

6. Í 7. gr. EES-samningsins segir:

Gerðir sem vísað er til eða er að finna í viðaukum við samning þennan, eða ákvörðunum sameiginlegu EES-nefndarinnar, binda samningsaðila og eru þær eða verða teknar upp í landsrétt sem hér segir:

(a) gerð sem samsvarar reglugerð EBE skal sem slík tekin upp í landsrétt samningsaðila;

(b) gerð sem samsvarar tilskipun EBE skal veita yfirvöldum samningsaðila val um form og aðferð við framkvæmdina.

Tilskipun nr. 93/13/EBE

7. Tilskipun nr. 93/13/EBE um óréttmæta skilmála í neytendasamningum var tekin upp í XIX. viðauka EES-samningsins, í lið 7a.¹

8. Í 1. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Tilgangurinn með þessari tilskipun er að samræma lög og stjórnsýslufyrirmæli aðildarríkjanna um óréttmæta skilmála í samningum milli seljanda eða veitanda og neytanda.

2. Þessi tilskipun nær ekki til samningsskilmála sem endurspeгла lög og bindandi stjórnsýsluákvæði og ákvæði eða meginreglur í alþjóðasamningum sem aðildarríkin eða bandalagið eiga aðild að, m.a. á sviði flutningamála.

9. Í 2. gr. tilskipunarinnar segir:

Í þessari tilskipun er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

(a) „óréttmætir skilmálar“: samningsskilmálar samkvæmt skilgreiningu í 3. gr.;

(b) „neytandi“: einstaklingur sem í samningum, er þessi tilskipun nær til, á viðskipti í öðru skyni en vegna starfs síns;

(c) „seljandi eða veitandi“: einstaklingur eða lögpersóna sem í samningum, er þessi tilskipun nær til, á viðskipti vegna starfs síns, hvort sem það er opinbert starf eða ekki.

10. Í 3. gr. tilskipunarinnar segir::

1. Samningsskilmáli sem hefur ekki verið samið um sérstaklega telst óréttmætur ef hann, þrátt fyrir skilyrðið um „góða trú“, veldur umtalsverðu ójafnvægi réttinda og skyldna samningsaðila samkvæmt samningnum, neytanda til tjóns.

2. Ekki telst hafa verið samið sérstaklega um samningsskilmála ef hann hefur verið saminn fyrirfram og neytandi því ekki haft tækifæri til að hafa áhrif á efni skilmálans, einkum þegar um er ræða fastorðaða staðalsamninga.

Þótt samið hafi verið sérstaklega um einstök atriði samningsskilmála eða einn tiltekinn samningsskilmála, þá gildir þessi grein áfram um afganginn af samningnum ef heildarmat á samningnum sýnir að hann er þrátt fyrir það fastorðaður staðalsamningur.

¹ Bætt við samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 7/1994 (Stjtið. ESB 1994 L 160, bls. 1 og EES-viðbætur nr. 17, 28.6.1994, bls. 1), tók gildi 1. júlí 1994.

Ef seljandi eða veitandi heldur því fram að samið hafi verið sérstaklega um staðalskilmála er sönnunarbyrðin hans.

3. Í viðaukanum er skrá, leiðbeinandi en ekki tæmandi, yfir samningsskilmála sem teljast óréttmætir.

11. Í 4. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Með fyrirvara um 7. gr. skal við mat á því hvort samningsskilmáli er óréttmætur taka tillit til þess um hvers konar vörur eða þjónustu samningurinn er og hafa hliðsjón af öllum aðstæðum á þeim tíma sem samningurinn er gerður og öllum öðrum skilmálum samningsins eða annars samnings sem hann hangir saman við.

2. Matið á því hvort samningsskilmálar séu óréttmætir nær hvorki til skilgreiningar á aðalefni samningsins né samræmis milli verðs og vara eða þjónustu og greiðslu fyrir hana ef þessir skilmálar eru orðaðir á eðlilegu, skiljanlegu máli.

12. Í 5. gr. tilskipunarinnar segir:

Í samningum þar sem allir eða tilteknir skilmálar sem neytanda eru boðnir eru skriflegir skulu skilmálarnir ávallt orðaðir á eðlilegu, skiljanlegu máli. Í vafamálum um túlkun skilmála gildir sú túlkun sem neytandanum kemur best. Þessi túlkunarregla gildir ekki í tengslum við málsmeðferð samkvæmt 2. mgr. 7. gr.

13. Í 6. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Aðildarríkin skulu mæla svo fyrir um að óréttmætir skilmálar í samningi seljanda eða veitanda við neytanda séu ekki samkvæmt landslögum þeirra bindandi fyrir neytandann og að samningurinn verði áfram bindandi fyrir samningsaðila ef hann getur haldið gildi sínu að öðru leyti án óréttmætu skilmálanna.

2. Aðildarríkin skulu gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að neytandinn sé ekki sviptur þeirri vernd sem þessi tilskipun veitir honum við það að lög lands utan bandalagsins eru valin sem gildandi lög fyrir samninginn ef hann tengist náið yfirráðasvæði aðildarríkjanna.

14. Í viðauka tilskipunarinnar segir:

Samningsskilmálar sem um getur í 3. mgr. 3. gr.

1. Samningsskilmálar sem hafa að markmiði eða þau áhrif:

(a) ...

l) að gera ráð fyrir að vöruverð sé ákveðið við afhendingu eða heimila seljanda vöru eða veitanda þjónustu að hækka verðið án þess, í báðum tilvikum, að veita neytandanum tilsvaramandi rétt til að ógilda samning ef endanlegt verð er of hátt samanborið við umsamið verð við gerð samnings;

Gildissvið g-, j- og l-liðar:

(a) ...

(c) Ákvæði g-, j- og l-liðar gilda ekki um:

- viðskipti með framseljanleg verðbréf, fjármálapappíra og aðrar vörur eða þjónustu ef verðið er bundið breytingum á vísitölu, markaðsverði verðbréfa eða vöxtum á fjármagnsmarkaði sem seljandinn eða veitandinn hefur ekki áhrif á;

- ...

d) Ákvæði l-liðar koma ekki í veg fyrir löglega vísitölubindingu ef aðferðin við útreikning verðbreytinga er útskýrð rækilega í samningi.

Landsréttur

Lög nr. 7/1936

15. Tilskipunin var leidd í lög á Íslandi með lögum nr. 14/1995, sem breyttu lögum nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga (samningalög) með því að bæta fjórum greinum við þau, 36. gr. a., 36. gr. b., 36. gr. c. og 36. gr. d.

16. Í 1. mgr. 36. gr. samningalaga segir að samningi megi víkja til hliðar í heild eða að hluta, eða breyta, ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig, sbr. þó 36. gr. c. Hið sama eigi við um aðra löggerninga.

17. Samkvæmt 2. mgr. 36. gr. skal við mat samkvæmt 1. mgr. líta til efnis samnings, stöðu samningsaðila, atvika við samningsgerðina og atvika sem síðar komu til.

18. Samkvæmt 1. mgr. 36. gr. a. gilda ákvæði 36. gr. a–d um samninga, meðal annars samningsskilmála, sem ekki hefur verið samið um sérstaklega enda séu samningarnir liður í starfsemi annars aðilans, atvinnurekanda, en í meginatriðum ekki liður í starfsemi hins aðilans, neytanda, samanber þó 36. gr. d.

19. 36. gr. b. kveður á um að skriflegur samningur, sem atvinnurekandi gefur neytanda kost á, skuli vera á skýru og skiljanlegu máli. Komi upp vafi um merkingu samnings sem nefndur er í 1. mgr. 36. gr. a skuli túlka samninginn neytandanum í hag.

20. Samkvæmt 36. gr. c. gilda ákvæði 36. gr. um samninga samkvæmt 1. mgr. 36. gr. a, þó með þeim breytingum sem leiðir af 2. og 3. mgr. 36. gr. c.

21. Samkvæmt 2. mgr. 36. gr. c. skal líta til atriða og atvika sem nefnd eru í 2. mgr. 36. gr., meðal annars skilmála í öðrum samningi sem hann tengist. Þó skal eigi taka tillit til atvika sem síðar komu til, neytanda í óhag.

22. Í 3. mgr. 36. gr. c. segir að samningur teljist ósanngjarn stríði hann gegn góðum viðskiptaháttum og raski til muna jafnvægi milli réttinda og skyldna samningsaðila, neytanda í óhag. Ef slíkum skilmála er vikið til hliðar í heild eða að hluta, eða breytt, skal samningurinn að kröfu neytanda gilda að öðru leyti án breytinga verði hann efndur án skilmálans.

Lög nr. 38/2001

23. Verðtrygging sparifjár og lánsfjár var fyrst heimiluð með lögum nr. 13/1979 um stjórn efnahagsmála o.fl. og hafa ákvæði um það efni verið í lögum síðan. Núgildandi reglur um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár er að finna í VI. kafla laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Ákvæði kaflans eru ófrávikjanleg, ef frá eru taldar þær undanþágur sem kveðið er á um í 2. gr.

24. Í samræmi við 13. gr. laganna gilda ákvæði VI. kafla þeirra um skuldbindingar sem varða sparifé og lánsfé í íslenskum krónum þar sem skuldari lofar að greiða peninga og umsamið eða áskilið er að greiðslurnar skuli verðtryggðar. Þar kemur einnig fram að með verðtryggingu sé í þessum kafla laganna átt við breytingu í hlutfalli við innlenda verðvísitölu og að um heimildir til verðtryggingar fari samkvæmt 14. gr. nema lög kveði á um annað.

25. Samkvæmt 1. mgr. 14. gr. er heimilt að verðtryggja sparifé og lánsfé samkvæmt 13. gr. ef grundvöllur verðtryggingarinnar er vísitala neysluverðs, sem Hagstofa Íslands reiknar samkvæmt lögum er um vísitöluna gilda og birtir mánaðarlega í Lögbirtingablaði. Gildir sú vísitala sem reiknuð er og birt í tilteknum mánuði um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár frá fyrsta degi þar næsta mánaðar. Í 2. mgr. segir að í lánsamningi sé þó heimilt að miða við hlutabréfavísitölu, innlenda eða erlenda, eða safn slíkra vísitalna sem ekki mæla breytingar á almennum verðlagi.

26. 1. mgr. 15. gr. laga nr. 38/2001 kemur fram að Seðlabanki Íslands geti að fengnu samþykki ráðherra ákveðið lágmarkstíma verðtryggðra innstæðna og lána og að vextir af þeim skuli vera óbreytanlegir á lánstímanum. Bankinn getur jafnframt, að fengnu samþykki ráðherra, ákveðið að vextir verðtryggðra innstæðna og lána skuli vera óbreytanlegir á lánstímanum. Þá setur seðlabankinn nánari reglur um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár, sbr. 2. mgr. sömu lagagreinar.

Reglur Seðlabanka Íslands nr. 492/2001

27. Á grundvelli 15. gr. laga nr. 38/2001 setti Seðlabankinn reglur nr. 492/2001 um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár.

28. Fyrsta grein reglnanna kveður á að verðtrygging sparifjár og lánsfjár miðað við innlenda verðvísitölu skuli miðast við vísitölu neysluverðs eins og Hagstofa Íslands beri að auglýsa mánaðarlega, sbr. ákvæði VI. kafla laga nr. 38 frá 26. maí 2001 um vexti og verðtryggingu, nema lög kveði á um annað.

29. Samkvæmt 1. mgr. 4. gr. reglnanna er verðtrygging láns með ákvæði um að höfuðstóll þess miðist við vísitölu neysluverðs því aðeins heimil að lánið sé til fimm ára hið minnsta. Í 2. mgr. segir að höfuðstóll láns breytist í hlutfalli við breytingar á vísitölu neysluverðs frá grunnvísitölu til fyrsta gjalddaga og síðan í hlutfalli við breytingar á vísitölunni milli gjalddaga. Skal höfuðstóll láns breytast á hverjum gjalddaga, áður en vextir og afborgun eru reiknuð út. Grunnvísitala skal vera sú vísitala sem er í gildi þegar lán er veitt, nema samningur eða eðli máls leiði til annars.

30. Í 3. mgr. 4. gr. reglnanna segir að gjalddagar láns skulu allir vera á sama degi mánaðar, þannig að tímabilið milli gjalddaga teljist í heilum mánuðum. Sé gjalddagi láns á einhverjum öðrum degi mánaðar en lánveiting á sér stað, skal til leiðréttingar reikna dagvexti með sérstökum verðbótum, fyrir frávikið innan lánveitingarmánaðar (mest 29 dagar). Við útborgun láns greiðir lánþegi dagvextina, ef gjalddagi er síðar í mánuði en lánveiting, en lánveitandi greiðir, ef gjalddagi er fyrr. Í 4. mgr. er veitt heimild til að semja svo um í fjármálagerningum, sem skráðir eru á skipulegum verðbréfamarkaði samanber lög nr. 110/2007 um kauphallir, að á útborgunardegi láns og greiðsludegi afborgana og vaxta miðist verðbætur innan mánaðar við daglega línulega breytingu á vísitölu neysluverðs, það er milli gildis hennar á fyrsta degi mánaðar og gildis hennar á fyrsta degi næsta mánaðar þar á eftir. Loks segir í 5. mgr. að á kvittunum skuli jafnan gera nákvæma grein fyrir útreikningi greiðslu og áföllnum verðbótum.

31. Samkvæmt 5. gr. reglnanna er þó veitt heimild til þess að í lánssamningum sé miðað við hlutabréfavísitölu, innlenda eða erlenda, eða safn slíkra vísitalna, sem ekki mæla breytingar á almennu verðlagi. Um lánstíma gilda ákvæði 1. mgr. 4. gr. og tæknileg útfærsla í skuldaskjölum fer eftir 2., 3. og 5. mgr. 4. gr. eins og við getur átt.

Lög nr. 12/1995

32. Lög nr. 12/1995 um vísitölu neysluverðs innihalda ákvæði um aðferðir við útreikning vísitölu neysluverðs. Þar segir að Hagstofa Íslands skuli reikna og birta vísitöluna mánaðarlega. Hún skal reist á grunni sem Hagstofan ákveður samkvæmt niðurstöðum neyslukönnunar. Vísitalan skal svo sem kostur er miðast við meðalverðlag í landinu. Samkvæmt 2. mgr. 1. gr. laganna er sérstök nefnd Hagstofunni til ráðgjafar um gerð vísitölunnar og fylgist með reglubundnum útreikningi hennar.

Lög nr. 121/1994

33. Á útgáfudegi skuldabréfsins voru í gildi lög nr. 121/1994 um neytendalán. Lögin leiddu tilskipun 87/102/EBE í íslenskan rétt, en í stað þeirra komu lög nr. 33/2013 frá 1. nóvember 2013, sem innleiddu tilskipun 2008/48/EB. Fyrri tilskipunin kveður á um skilyrði til upplýsingagjafar varðandi neytendalán. Samkvæmt 3. mgr. 2. gr. hennar skulu ákvæði 4. gr. og 6. til 12. gr. ekki eiga við um lánessamninga eða samninga sem í felast loforð um lánveitingu er tryggð sé með fasteignaveði að því marki sem slíkt er ekki þegar undanþegið tilskipuninni samkvæmt a-lið 1. mgr. greinarinnar. Íslenski löggjafinn ákvað þó að ákvæði tilskipunar 87/102/EBE skyldu ná til veðlána samkvæmt lögum 179/2000, sem breyttu lögum 121/1994.

34. 12. gr. laga nr. 121/1994 varðar lánasamninga sem heimila verðtryggingu eða breytingu á vöxtum eða öðrum gjöldum sem teljast hluti árlegrar hlutfallstölu kostnaðar, en ekki er unnt að meta hverju nemi á þeim tíma sem útreikningur er gerður. Samkvæmt greininni skal í slíkum tilvikum reikna út árlega hlutfallstölu kostnaðar miðað við þá forsendu að verðlag, vextir og önnur gjöld verði óbreytt til loka lánstímans. Í 12. er jafnframt mælt fyrir um að þegar árleg hlutfallstala kostnaðar sé reiknuð skuli gera ráð fyrir eftirfarandi: (i) Ef engin hámarksupphæð er tilgreind í lánssamningi skal hámarksupphæð láns, sem veitt er, teljast 150.000 kr.; (ii) Ef ekki er tilgreindur ákveðinn lánstími og ekki er unnt að ráða hann af samningi skal lánstími talinn eitt ár; (iii) Ef í samningi er kveðið á um fleiri en einn greiðsludag skal ganga út frá endurgreiðslu á þeim tíma sem samningur kveður fyrst á um.

III Málavextir og meðferð málsins

35. Með bréfi dagsettu 5. nóvember 2013, sem skráð var í málaskrá dómstólsins 12. nóvember sama ár, óskaði Héraðsdómur Reykjavíkur eftir ráðgefandi áliti í máli sem rekið er fyrir dómstólnum milli Gunnars V. Engilbertssonar og Íslandsbanka hf.

36. Stefnandi tók á árunum 2005 og 2007 þrjú lán hjá Glitni banka hf. í formi veðskuldabréfa til fasteignakaupa í Reykjavík. 2. maí 2007 gaf stefnandi út síðasta skuldabréfið. Í fyrirsögn skuldabréfsins sagði að það væri „bundið vísitölu neysluverðs með vaxtaendurskoðunarákvæði“. Einnig kom fram nafn útgefanda skuldabréfsins, lánstími, fjöldi afborgana og mánuðir milli þeirra, gjalddagi fyrstu afborgunar, upphafstími vaxtaútreiknings og inn á hvaða reikning greiðslur af því skyldu berast. Þá sagði í sérstökum reit að grunnvísitala væri 267,1 stig.

37. Í 1. gr. skuldabréfsins sagði: „Höfuðstóll skuldarinnar breytist í hlutfalli við breytingar á vísitölu neysluverðs frá grunnvísitölu samkvæmt ofanskráðu til fyrsta gjalddaga og síðan í hlutfalli við breytingar á vísitölunni milli síðari gjalddaga.“ Þar var einnig gert ráð fyrir breytingum á höfuðstóli skuldarinnar en um það sagði: „Skal höfuðstóll skuldarinnar breytast á hverjum gjalddaga, áður en vextir og afborgun eru

reiknuð út.“ Um afborganirnar sagði svo: „Afborganir eru reiknaðar þannig, að á hverjum gjalddaga er verðbótum bætt við höfuðstól skuldarinnar og síðan er deilt í útkomuna með þeim fjölda gjalddaga, sem þá eru eftir, að meðtöldum þeim gjalddaga, sem er í það sinn.“

38. Með skuldabréfinu fylgdi greiðsluáætlun sem var undirrituð af báðum aðilum sama dag og skuldabréfið sjálft. Hún tilgreindi alla 180 gjalddaga skuldabréfsins og hverjar yrðu eftirstöðvar skuldarinnar hverju sinni, heildargreiðslu á hverjum gjalddaga og hvernig hún sundurliðaðist í afborganir, vexti og kostnað. Þá var í greiðsluáætluninni ákvæði þar sem fram var tekið að áætlunin byggðist á „núgildandi vísitölu“ (og þeim vöxtum og verðskrá sem í gildi voru hjá bankanum). Einnig sagði: „Þeir þættir geta tekið breytingum í samræmi við ákvæði lánssamningsins.“ Enn fremur sagði: „Ef lánsfjárhæð er breytileg og/eða lánstími óákveðinn er áætlunin byggð í dæmaskyni eingöngu á tilteknum upphæðum og eins árs lánstíma.“ Tekið var fram að greiðsluáætlunin væri hluti viðhengds lánasamnings. Jafnframt staðfesti lántaki að hafa mótttekið og kynnt sér greiðsluáætlunina. Loks innihélt skuldabréfið ákvæði um heimild til gjaldfellingar allrar skuldarinnar við greiðslufall á afborgunum, auk heimildar til fjárnámsgerðar til fullnustu hennar án undangengins dóms eða réttarsáttar samkvæmt lögum nr. 90/1989 um aðför.

39. Í lánsúmsókn, sem einnig er dagsett 2. maí 2007, segir að hún sé fylgiskjal með fyrirnefndu skuldabréfi og að veð fyrir skuldinni sé fasteign stefnanda í Reykjavík.

40. Frá því um mitt ár 2009, hætti stefnandi að greiða af skuldabréfinu. Að kröfu stefnda gerði sýslumaðurinn í Reykjavík fjárnám í eignarhluta stefnanda í fasteigninni í Reykjavík vegna áhvílandi veðbanda á grundvelli aðfararheimildarinnar í skuldabréfinu. Við fjárnámið mótmælti stefnandi framgangi gerðarinnar. Mótmælin voru á því reist að verðtryggingarákvæði skuldabréfsins væri ólöglegt og í andstöðu við 36. gr. og 36. gr. a. til c. laga nr. 7/1936. Sýslumaður féllst ekki á mótmæli stefnanda og stefnandi lagði málið fyrir Héraðsdóm Reykjavíkur þar sem hann krafðist ógildingar gerðarinnar.

41. Stefnandi heldur því fram að ekki hafi verið samið sérstaklega um verðtryggingarákvæðið og það sé óréttmætt samningsákvæði, andstætt 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar. Á grundvelli 3. gr. EES-samningsins og 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar hafi borið að túlka samsvarandi ákvæði landsréttar þannig að hinum óréttmæta samningi yrði víkið til hliðar. Jafnframt telur stefnandi að 36. gr. laga nr. 7/1936 gæti ekki talist nægilegur grundvöllur til að víkja ákvæðinu til hliðar. Sú grein mæli einungis fyrir um heimild til ógildingar, en ekki skyldu.

42. Stefnandi heldur því þar að auki fram að framkvæmd verðtryggingarinnar hafi ekki verið útskýrð til fulls í skuldabréfinu, og því hafi hann ekki skilið þá fjárhagslegu áhættu og afleiðingar hárrar verðbólgu. Að hans mati gat greiðsluáætlunin ekki gefið

raunhæfa mynd af því hvernig höfuðstóll skuldarinnar og afborganirnar myndu þróast á lánstímanum.

43. Stefndi hafnaði sjónarmiðum stefnanda og telur að verðtryggingin hafi verið heimil lögum samkvæmt og að lánið hafi uppfyllt öll viðeigandi skilyrði. Hvað sem því líður hafi ekki verið mögulegt að víkja til hliðar fyrir mælum skuldabréfsins um verðtryggingu án þess að raska við öðrum ákvæðum þess. Stefndi telur jafnframt að tilskipunin hafi verið réttilega innleidd í landsrétt, því samkvæmt 7. gr. EES-samningsins hafi íslenski löggjafinn val um form og aðferð við innleiðingu tilskipana. Niðurstaða þessa máls ráðist því af túlkun laga nr. 7/1936, þar sem tilskipunin hefur ekki bein réttaráhrif.

44. Varðandi viðauka tilskipunarinnar, telur stefndi að hann hafi ekki verið innleiddur. Það hafi hins vegar ekki verið skylt, þar sem listinn í viðaukanum sé aðeins til leiðbeiningar og ekki tæmandi.

45. Stefndi heldur því einnig fram að skilmerkilega komi fram í skuldabréfinu að höfuðstóll lánsins myndi taka breytingum í samræmi við breytingar á vísitölu neysluverðs, í samræmi við ákvæði landsréttar, miðað við grunnvísitölu sem einnig var skilmerkilega getið í skjalinu.

46. 4. júlí 2013 féllst Héraðsdómur Reykjavíkur á beiðni stefnanda um að leita ráðgefandi álits hjá EFTA-dómstólnum á fyrstu spurningunni, en ekki á annarri spurningunni. Stefndi mótmælti beiðninni og kærði ákvörðunina til Hæstaréttar Íslands, sem ákvað að beina neðangreindum spurningum til EFTA-dómstólsins.

IV Spurningarnar sem beint var til dómstólsins

47. Með vísan til bréfs Hæstaréttar Íslands, frá 8. október 2013, og úrskurði hans sama dag í máli nr. 489/2013, beindi Héraðsdómur Reykjavíkur eftirfarandi spurningum til EFTA-dómstólsins:

- 1. Samrýmist það ákvæðum tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum ef löggjöf í ríki sem aðild á að EES-samningnum heimilar að samningur neytanda og veitanda um lán til fjármögnunar fasteignakaupa hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrirfram ákveðinni vísitölu?**
- 2. Ef svarið við fyrstu spurningunni er á þann veg að verðtrygging greiðslna af láni sem tekið er til fjármögnunar fasteignakaupa sé samrýmanleg ákvæðum tilskipunar 93/13/EBE þá er í öðru lagi spurt hvort tilskipunin takmarki svigrúm viðkomandi samningsríkis til þess að ákveða með**

lögum eða stjórnvaldsfyrirmælum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar?

- 3. Ef svarið við annarri spurningunni er að tilskipun 93/13/EBE takmarki ekki það svigrúm samningsríkis sem nefnt er í þeirri spurningu þá er í þriðja lagi spurt hvort samningsskilmáli teljist hafa verið sérstaklega umsaminnt í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar þegar a) tekið er fram í skuldabréfi sem neytandi undirritar í tilefni lántöku að skuldbinding hans sé verðtryggð og tilgreint er í skuldabréfinu við hvaða grunnvísitölu verðbreytingar skuli miðast, b) skuldabréfinu fylgir yfirlit sem sýnir áætlaðar og sundurliðaðar greiðslur á gjalddögum lánsins og tekið er fram í yfirlitinu að áætlunin geti tekið breytingum í samræmi við verðtryggingarákvæði lánsamningsins, og c) neytandi og veitandi undirrita báðir greiðsluyfirlitið samtímis og samhliða því að neytandi undirritar skuldabréfið?**
- 4. Telst aðferðin við útreikning verðbreytinga í lánsamningi um fjármögnun fasteignakaupa hafa verið útskýrð rækilega fyrir neytanda í skilningi d. liðar 2. gr. viðauka við tilskipun 93/13/EBE þegar atvik eru með þeim hætti sem nánar greinir í þriðju spurningunni?**
- 5. Á ríki sem er aðili að EES-samningnum val milli þess við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE, annars vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að heimilt sé að lýsa óskuldbindandi fyrir neytanda óréttmæta skilmála í skilningi 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar, eða hins vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að slíkir skilmálar skuli ávallt vera óskuldbindandi fyrir neytandann?**

V Skriflegar greinargerðir

48. Í samræmi við 20. gr. stofnsamþykktar EFTA-dómstólsins og 97. gr. starfsreglna hans hafa skriflegar greinargerðir borist frá eftirtöldum aðilum:

- Stefnanda, í fyrirsvari er Einar Tamimi, hdl., sem nýtur aðstoðar Guðrúnar Ingu Torfadóttur, hdl.
- Stefnda, í fyrirsvari er Áslaug Árnadóttir, hdl. og henni til aðstoðar sem lögfræðilegur ráðgjafi er Jóhannes Karl Sveinsson, hrl.
- Ríkisstjórn Íslands, í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Anna Katrín Vilhjálmsdóttir, deildarstjóri í utanríkisráðuneytinu og Eiríkur Áki Eggertsson, lögfræðingur hjá

fjármála- og efnahagsráðuneytinu. Lögfræðilegir ráðgjafar þeirra eru Andri Árnason, hrl., og Stefán Andrew Svensson, hrl.

- Eftirlitsstofnun EFTA (ESA), í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Xavier Lewis, framkvæmdastjóri lögfræði- og framkvæmdasviðs og Auður Ýr Steinarsdóttir lögfræðingur á lögfræði- og framkvæmdasviði.
- Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins, í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Michel Van Beek og Nicola Yerrell, hjá lagaskrifstofu framkvæmdastjórnarinnar.

VI Samantekt yfir málsástæður og rök aðila

Stefnandi

49. Stefnandi heldur því fram að spurningarnar sem Héraðsdómur Reykjavíkur beindi til EFTA-dómstólsins taki ekki að öllu leyti til sömu atriða og þær spurningar sem héraðsdómur ætlaði sér upphaflega að beina til hans, fyrir dóm Hæstaréttar. Þar af leiðandi leggur stefnandi til að upphaflegu spurningum héraðsdóms verði svarað auk þeirra sem héraðsdómurinn hefur nú beint til dómstólsins.

Gildissvið tilskipunarinnar

50. Stefnandi telur að tilskipunin nái til þeirra veðlánagerna sem hér um ræðir. Það leiði hvorki af formála tilskipunarinnar né dómafordæmum Evrópudómstólsins og EFTA-dómstólsins að þess háttar gerningar séu undanskildir gildissviði tilskipunarinnar.

51. Að mati stefnanda leiðir það af beiðni Héraðsdóms Reykjavíkur að ágreiningslaust sé að ekki hafi verið samið sérstaklega um skilmála veðlánsins og þeir falli því undir gildissvið 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar. Jafnframt telur stefnandi að um staðlaðan samning hafi verið að ræða. Að upplýsingum um lántaka undanskildum, voru allir skilmálar, svo sem upphæð lánsins, vextir, grunnvísitala höfuðstólsins og upplýsingar um afborganir staðlaðar og samhljóða í öllum sambærilegum samningum. Stefnandi bendir sérstaklega á að hann hafi engin tök haft á að hafa áhrif á eða semja um verðtryggingu höfuðstólsins.

52. Stefnandi telur einnig að tilvist greiðsluáætlunar breyti engu um mat samkvæmt 1. og 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar, þar sem áætlunin innihaldi aðeins sjálfvirka útreikninga afborgana í samræmi við samningsskilmálana.

53. Stefnandi heldur því fram að undanþágur í 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar eigi ekki við um hina umdeildu verðtryggingarskilmála.² Veðlánagerningurinn sem batt skyldur lántaka við vísitölu neysluverðs endurspeglar ekki bindandi ákvæði laga eða stjórnarsýslufyrirmæla í skilningi þeirrar greinar. Íslensk löggjöf hefur ekki að geyma slíkt ákvæði laga eða stjórnarsýslufyrirmæla, sem mælir fyrir um skyldu til verðtryggingar lána, eins og lánsins sem hér um ræðir. Aðeins 1. mgr. 14. gr. laga nr. 38/2001 kemur til álita, en samkvæmt því er heimilt að verðtryggja sparifé og lánsfé, svo framarlega sem grundvöllur verðtryggingarinnar er vísitala neysluverðs sem Hagstofa Íslands reiknar og birtir mánaðarlega í Lögbirtingablaði.

54. Þá heldur stefnandi því fram, að jafnvel þótt ætla mætti í fyrstu að undanþága samkvæmt 2. mgr. 1. gr. ætti við, væri hún útilokuð þar sem því hafi verið slegið föstu í máli *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*³ að upplýsa þurfi neytanda um ófrávíkjanleg ákvæði laga og stjórnarsýslufyrirmæla og að stefndi hafi ekki sinnt þeirri skyldu sinni í tengslum við lög nr. 12/1995 um vísitölu neysluverðs.

Verðtryggingarákvæðið er óréttmætt samkvæmt 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar

55. Stefnandi telur að framsetning verðtryggingarákvæðisins geri það óréttmætt í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar. Stefnandi heldur því enn fremur fram með vísan til l-liðs 1. mgr. viðauka tilskipunarinnar að verðtryggingarákvæðið sé óréttmætt þar sem í viðkomandi samningi skorti ákvæði sem veiti stefnanda heimild til þess að ógilda samninginn ef endanlegt verð hans er of hátt. Að hans mati má ljóslega leiða af d-lið 2. gr. viðauka tilskipunarinnar að l-liður 1. mgr. viðaukans taki til verðtryggingarákvæða eins og þess sem mál þetta snýst um.

56. Stefnandi heldur því fram að verðtryggingin sé almennt lögleg þótt því fari fjarri að aðferðin við útreikning verðbreytinga, það er, undirliggjandi forsendur útreiknings vísitölunnar, sé rækilega útskýrð. Í skuldabréfinu kemur fram sú meginregla að lánið skuli tengt við vísitölu neysluverðs. Þar er einnig útskýrt nokkuð ítarlega hvernig höfuðstóllinn breytist í samræmi við breytingar á vísitölu neysluverðs. Þessar upplýsingar gera stefnanda þó ekki kleift að lesa úr skilmálum samningsins umfang þeirrar skuldbindingar sem hann tekst á hendur, fyrir eða við samningsgerðina. Engar leiðbeiningar sé að finna um hvers sé að vænta varðandi greiðsluskylduna vegna verðtryggingarinnar á samningstímanum. Til að svo mætti vera hefði þurft að taka fram öll mikilvæg atriði með skýrum og ótvíræðum hætti í samningnum.

² Varðandi umfang 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar er vísað til máls C-92/11 *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, dómur frá 21. mars 2013, enn óbirtur, 26. til 28. mgr. og 32. mgr.

³ Mál C-472/10 *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, dómur frá 26. apríl 2012, enn óbirtur, 29. mgr.

57. Stefnandi telur einnig að hið umdeilda verðtryggingarákvæði teljist óréttmætt í ljósi niðurstaðna í máli *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt.*⁴ Hann telur málsatvik og viðeigandi ákvæði landsréttar leiða til þess að verðtryggingarákvæðið skuli teljast óréttmætt í samræmi við flest, ef ekki öll, dæmin sem rakin eru í því máli:

- ef ástæður og aðferðir verðbreytinga eru ekki nefndar í samningsskilmála sem býr að baki þeim, má telja skilmálann óréttmætan,⁵
- ef neytandinn hefur ekki tök á að segja upp samningnum vegna verðbreytinga, má telja skilmála um þær verðbreytingar óréttmætan,⁶
- samningsskilmála sem uppfyllir ekki skilyrði 5. gr. tilskipunarinnar um að hann skuli orðaður á skýru, eðlilegu máli, má telja óréttmætan,⁷
- ef ákvæði landsréttar, sem kveður á um réttindi og skyldur samkvæmt skilmálum neytendasamnings sem ágreiningur rís um, mælir ekki, á skýru og eðlilegu máli, fyrir um ástæður breytinga á verði sem greiða skal fyrir þjónustu, sem og aðferð við útreikning þeirra, og ef ekki kemur fram hvort neytendur hafi rétt á að segja upp samningnum, má telja slíka skilmála óréttmæta.⁸
- ef neytanda gefst ekki kostur á því að skoða alla samningsskilmála sem eiga við um viðskipti hans, og getur þar að auki ekki tekið afstöðu til afleiðinga þeirra, má telja þá óréttmæta.⁹

58. Stefnandi telur einnig að verðtryggingarákvæðið sé sama eðlis og ákvæði sem taldist óréttmætt, sem slíkt, í sameinuðum málum C-240/98 til 244/98¹⁰, það er, án þess að skoða þyrfti aðstæður í aðildarríkinu sérstaklega. Að mati stefnanda er samningsskilmálinn sem hér er til athugunar einvörðungu seljanda í hag og neytandinn nýtur engra hagsbóta á móti.¹¹

⁴ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 22. til 24. mgr. og 26. til 31. mgr.

⁵ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 24. og 26. mgr.

⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 24. og 26. mgr.

⁷ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 27. mgr.

⁸ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 30. mgr.

⁹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 27. mgr.

¹⁰ Vísað er til sameinaðra mála C-240/98 til 244/98 *Océano Grupo Editorial SA v Roció Murciano Quintero* (C-240/98) og *Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcón Prades* (C-241/98), *José Luis Copano Badillo* (C-242/98), *Mohammed Berroane* (C-243/98) og *Emilio Viñas Feliú* (C-244/98) [2000] ECR I-4941.

¹¹ Vísað er til máls C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter* [2004] ECR I-3403, 23. mgr.

Óskuldbindandi eðli verðtryggingarákvæðisins

59. Stefnandi heldur því fram, að samkvæmt 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar og dómaframkvæmd varðandi hana,¹² sé EES-ríkjum skylt að taka upp í landsrétt ákvæði um að óréttmætir samningsskilmálar í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar skuli ekki skuldbinda neytanda. Að mati stefnanda leiðir það sjálfkrafa til þess að verðtryggingarákvæðið teljist óréttmætt samkvæmt 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar. EES-ríki geti ekki vikið frá skyldunni til að leysa neytanda frá skuldbindingum óréttmætra samningsskilmála.

60. Samkvæmt 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar telur stefnandi að samningur sem inniheldur óréttmætt ákvæði skuli áfram skuldbinda samningsaðila, ef mögulegt er að viðhalda samningnum án hins óréttmæta ákvæðis.

61. Stefnandi heldur því fram að það leiði af dómsniðurstöðu í máli *Jana Pereničová and Vladislav Perenič v SOS financ spol. s r. o.*¹³ að ákvörðun um það hvort mögulegt sé að samningur haldi gildi sínu án hins óréttmæta ákvæðis eða ákvæða, skuli byggja á málefnalegu mati. Staða samningsaðila eigi ekki að hafa áhrif á þá ákvörðun. Aðeins beri að líta til þess hvort mögulegt sé að samningurinn haldi gildi sínu án hins óréttmæta ákvæðis.

62. Stefnandi telur ljóst að samningurinn geti haldið gildi sínu án verðtryggingarákvæðisins. Hann verði þá einfaldlega venjulegur, óverðtryggður samningur um veðlán til neytenda. Sú niðurstaða að verðtryggingarákvæðið teljist óskuldbindandi og að samningurinn haldi gildi sínu að öðru leyti muni að líkindum hafa neikvæðar afleiðingar fyrir lánveitanda. Hins vegar hlýtur evrópski löggjafinn sem og Evrópuðómstóllinn og EFTA-dómstóllinn að hafa séð þá niðurstöðu fyrir þegar þessir aðilar lögtóku og túlkuðu 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar

Svör við spurningum 1 til 5

63. Stefnandi telur að svara beri spurningunni sem beina átti til dómstólsins samkvæmt úrskurði Héraðsdóms Reykjavíkur, frá 4. júlí 2013, með eftirfarandi hætti:

Það samræmist ekki tilskipun ráðsins 93/13/EBE um óréttmæta skilmála í neytendasamningum að skilmálar fasteignaláns frá veitanda til neytanda séu bindandi fyrir neytanda. Þetta á við um skilmálana þar sem segir: „Skuldin endurgreiðist með jöfnum greiðslum vaxta og afborgana, jafngreiðslulán, að viðbættum verðbótum á hverja greiðslu samkvæmt vísitölu neysluverðs“; þar sem segir: „Skuldin er bundin vísitölu neysluverðs samkvæmt framanskráðu og breytist

¹² Vísað er til máls C-453/10 *Jana Pereničová and Vladislav Perenič v SOS financ spol. s r. o.*, dómur frá 15. mars 2012, 30. mgr.; og áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 34. mgr.

¹³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Jana Pereničová and Vladislav Perenič v SOS financ spol. s r. o.*, 32. mgr.

í samræmi við breytingar á vísitölunni frá grunnvísitölu bréfs þess til gildandi vísitölu á gjalddaga“; þar sem grunnvísitala er tilgreind; ekkert er frekar fjallað um eða gerð grein fyrir tilvísaðri vísitölu neysluverðs, svo sem á hvaða grunni hún byggir, hvernig hún er samansett, hvernig hún breytist, hvenær eða af hvaða ástæðum, o.s.frv.; grunnur vísitölunnar byggist á upplýsingum um neyslu úr rannsókn á útgjöldum heimilanna; allar verðbreytingar á þeim vörum sem kannaðar eru, þ.m.t. breytingar sem stafa af sköttum og öðrum opinberum gjöldum, hafa áhrif á vísitöluna; fylgst er með verði á viðamiklu úrtaki af vörum í hverjum mánuði og breyting þess ræður breytingum á vísitölunni; vísitala hvers mánaðar miðast almennt við verðlag í að um það bil vikutíma um miðjan mánuð, nema ef verðlag vöru breytist ört, en þá er heimilt að safna verðupplýsingum yfir lengri tíma; heimilt er að miða vísitölu hvers mánaðar við meðaltal mánaðar eða mánaða eftir því sem við á, ef ekki er unnt að miða við samtímaupplýsingar um verðlag eða verðbreytingar eða sé það ekki talið eiga við; skipt er um grunn vísitölunnar árlega.

64. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það samrýmist ákvæðum tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum að löggjöf í ríki sem aðild á að EES-samningnum heimili að samningur neytanda og veitanda um lán til fjármögnunar fasteignakaupa hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrirfram ákveðinni vísitölu, að því gættu að ástæður verðbreytinga eða aðferðin sem beitt er sé útskýrð skilmerkilega og rækilega í skuldabréfinu, ekki aðeins tengslin milli breytinga á vísitölunni og verðbreytingar á láninu, heldur einnig hvaða þættir hafi áhrif á vísitöluna, svo að neytandanum sé gert kleift að lesa út úr skilmálum samningsins umfang þeirrar skuldbindingar sem hann tekst á hendur, fyrir, eða við samningsgerðina.

65. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE takmarkar ekki svigrúm EES-ríkis til þess að ákveða með lögum eða stjórnvaldsfyrirmælum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar, að því skilyrði uppfylltu, að meðalneytandi sé fær um að skilja þá þætti, ef þeir eru rækilega útskýrðir í samningi og stuðla að því að hann geti gert sér grein fyrir skuldbindinginum sínum með allnokkurri vissu.

66. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Samningsskilmáli telst ekki hafa verið sérstaklega umsaminnt í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunar nr. 93/13 þegar a) tekið er fram í skuldabréfi sem neytandi undirritar í tilefni lántöku að skuldbinding hans sé verðtryggð og tilgreint er í skuldabréfinu við hvaða grunnvísitölu verðbreytingar skuli miðast, b) skuldabréfinu fylgir yfirlit sem sýnir áætlaðar og sundurliðaðar greiðslur á gjalddögum lánsins og tekið er fram í yfirlitinu að áætlunin geti tekið breytingum í samræmi við verðtryggingarákvæði lánssamningsins, og c) neytandi og lánveitandi undirrita báðir greiðsluyfirlitið samtímis og samhliða því að neytandi undirritar skuldabréfið, ef verðtryggingarákvæði skuldabréfsins hefur verið samið fyrirfram af lánveitandanum og greiðsluáætlunin breytir engu um raunveruleg eða möguleg áhrif verðtryggingar á skuldbindingar lántakans samkvæmt verðtryggingarákvæði skuldabréfsins.

67. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Aðferðin við útreikning verðbreytinga í lánssamningi um fjármögnun fasteignakaupa telst ekki hafa verið útskýrð rækilega fyrir neytanda í skilningi d. liðar 2. gr. viðauka við tilskipun 93/13/EBE þegar atvik eru með þeim hætti sem nánar greinir í þriðju spurningunni.

68. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Ríki sem er aðili að EES-samningnum á ekki val milli þess við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE, annars vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að heimilt sé að lýsa óréttmæta skilmála í skilningi 1. mgr. 6. gr. (svo) tilskipunarinnar óskuldbindandi fyrir neytanda, eða hins vegar, að mæla svo fyrir í landsrétti að slíkir skilmálar skuli ávallt vera bindandi fyrir neytandann. Ríkið verður að takmarka sig við hið síðarnefnda samkvæmt skýru orðalagi 1. mgr. 6. gr.

Stefndi

Gildissvið tilskipunarinnar

69. Stefndi telur að þegar landslög hafa að geyma reglur sem taka, beint eða óbeint, til skilmála neytendasamninga, sé neytandi almennt ekki í verri samningsaðstöðu og þurfi því ekki á sömu vernd að halda, þar sem búið sé að jafna aðstöðumuninn. Því kemur skýrlega fram í 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar að hún nái ekki til samningsskilmála sem endurspeгла lög eða stjórnsýsluákvæði landsréttar.

70. Stefndi bendir á að í 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar komi skýrlega fram að telja skuli að lög og stjórnsýsluákvæði aðildarríkjanna, sem beint eða óbeint ákvarða

skilmála neytendasamninga, feli ekki í sér óréttmæta skilmála. Í samræmi við þann tölulið eigi 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar bæði við um bindandi og frávíkjanleg lagaákvæði, það er að segja ákvæði sem gilda aðeins um samband samningsaðila, ef ekki hefur verið samið um aðra skipan.¹⁴

71. Stefndi telur að 7. gr. EES-samningsins veiti aðildarríkjum val um form og aðferð við innleiðingu – hvort sem það er gert með settri löggjöf eða stjórnvaldsfyrirmælum – með fyrirvara um skyldu dómstóla aðildarríkis til að túlka landsrétt til samræmis við EES-rétt og með hliðsjón af markmiði EES-samningsins í samræmi við 3. gr. EES-samningsins.

72. Stefndi vísar til máls *Aziz* og heldur því fram að reglur landslaga séu hið almenna viðmið, og að reglur landslaga sem skírskotað er til í samningi milli atvinnurekanda og neytanda muni almennt ekki teljast óréttmætar.¹⁵

73. Stefndi telur að verðtryggingin sem deilt er um í þessu máli byggist á reglum sem verði að teljast ófrávíkjanlegar. Ekki sé skylt að verðtryggja veðlán, en það sé venjuhelguð og almenn leið til að takast á við hættu á verðbólgu. Ef samningsaðilar samþykkja að lán skuli verðtryggt, verði verðtryggingin að vera í samræmi við 13. og 14. gr. laga nr. 38/2001. Samkvæmt reglum laga nr. 12/1995 skuli Hagstofa Íslands enn fremur annast útreikning á vísitölu neysluverðs, sem verðtryggingin verður sömuleiðis að byggjast á. Þá telur stefndi að hin umdeildu verðtryggingarákvæði séu í samræmi við viðeigandi reglur laga nr. 38/2001 og 12/1995.

74. Stefndi ber einnig fyrir sig regluna um réttarvissu og heldur því fram að atvinnurekandi sem stofnar til samnings sem inniheldur skilmála í samræmi við landslög geti ekki talist hafa hegðað sér með óréttmætum hætti.

75. Á grundvelli framangreindra röksemda telur stefndi að samningsskilmálar sem endurspeglar ákvæði landslaga falli utan gildissviðs tilskipunarinnar og að landsréttur geti ekki verið ósamrýmanlegur tilskipuninni.

¹⁴ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 27. og 28. mgr.; og álit Trstenjaks aðallögsögumanns frá 13. september 2012 í því máli, 37. liðar; einnig er vísað til hluta 1-b í III. kafla skýrslu framkvæmdastjórnarinnar um framkvæmd á tilskipun ráðsins nr. 93/13/EBE frá 5. apríl um óréttmæta skilmála í neytendasamningum [COM/2000/0248 final].

¹⁵ Vísað er til máls C-415/11 *Mohamed Aziz v Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*, dómur frá 14. mars 2013, enn óbirtur, 68. mgr.

Fyrsta spurningin

Réttmæti hinna umdeildu verðtryggingarákvæða

76. Stefndi telur að viðauki tilskipunarinnar innihaldi lista yfir skilmála sem geti talist óréttmætir. Sá listi sé þó ekki tæmandi og hefur ekki talist bindandi.¹⁶ Úr l-lið 1. mgr. viðaukans megi lesa að verðtryggingin geti í sjálfu sér ekki talist óréttmæt.

77. Jafnframt heldur stefndi því fram að tilvitnaður l-liður 1. mgr. geti ekki tekið til verðtryggingarinnar sem hér um ræðir þar sem hún er ekki háð geðþóttaákvörðunum. Verðvísitalan er, eins og skýrlega greinir í skuldabréfinu, ákveðin af óháðu stjórnvaldi, Hagstofu Íslands, og getur því ekki talist einhliða breyting á upphaflegum samningsskilmálum af hálfu stefnda. Það sé verðtryggingarfyrirkomulagið sem heimili breytingar á gildistíma samningsins. Loks telur stefndi að verðtryggingarákvæðið stjórnist af lögum en hvorki af ákvörðunum stefnda eða Hagstofu Íslands.

78. Stefndi heldur því fram að það leiði einnig af c- og d-lið 2. mgr. viðaukans við tilskipunina að notkun verðtryggingarákvæða teljist réttmæt, að því gefnu að þau samrýmist lögum og að aðferðin við útreikning verðbreytinga sé rækilega útskýrð í samningi. Enn fremur segir stefndi að svipað fyrirkomulag þekkist víða og sé notað í öðrum hagkerfum. Það sé ekki óréttmætt, heldur einfaldlega samkomulag í viðskiptum sem felur í sér dreifingu á þekktri áhættu.

79. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Samningsskilmálar sem endurspegla ákvæði landslaga falla utan gildissviðs tilskipunar 93/13/EBE. Ef komist verður að þeirri niðurstöðu að skilmálarnir falli undir tilskipun 93/13/EBE ætti að svara fyrstu spurningunni með þeim hætti að það samrýmist ákvæðum tilskipunarinnar að löggjöf í ríki sem aðild á að EES-samningnum heimili að samningur neytanda og veitanda um lán til fjármögnunar fasteignakaupa hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrirfram ákveðinni vísitölu.

Önnur spurningin

80. Stefndi heldur því fram að það leiði af 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar, að samningsskilmálar sem endurspegla ófrávíkjanleg ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla landsréttar falli ekki undir ákvæði tilskipunarinnar. Samkvæmt 13. lið formálsorða tilskipunarinnar, er talið að lög og stjórnsýsluákvæði aðildarríkjanna, sem beint eða óbeint ákvarða skilmála neytendasamninga, feli ekki í sér óréttmæta skilmála. Jafnframt leiðir það af 1. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar að henni sé einvörðungu ætlað að setja reglur

¹⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 26. mgr.

um óréttmæta skilmála í samningum.¹⁷ Henni er ekki ætlað að hafa áhrif á vald EES-ríkis til að setja reglur um verðtryggingu lána, sérstaklega þegar slík verðtrygging er órjúfanlegur þáttur í hagkerfi landsins, til að tryggja og varðveita kaupmátt sparifjáreigenda.

81. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE takmarkar ekki svigrúm viðkomandi samningsríkis til þess að ákveða með lögum eða stjórnvaldsfyrirmælum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Þriðja spurningin

82. Stefndi ítrekar þá skoðun sína að verðtryggingarákvæðið sem um ræðir falli utan gildissviðs tilskipunarinnar.

83. Stefndi telur að lögsaga EFTA-dómstólsins nái til spurninga sem varða EES-samninginn, bókanir hans og viðauka.¹⁸ Að hans mati yrði dómstóllinn að leggja mat á málsatvik og túlka landsrétt til að honum sé unnt að svara spurningunni, en það sé hins vegar ekki hlutverk dómstólsins.¹⁹

84. Í sambandi við túlkun hugtaksins „óréttmætir skilmálar“ í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar bendir stefndi á að það leiði af dómaframkvæmd að það sé hlutverk Evrópuþingdómstólsins og EFTA-dómstólsins að skilgreina þau viðmið sem dómstólar aðildarríkjanna geta eða eiga að notast við þegar þeir leggja mat á það hvort samningsskilmálarnir sem um ræðir teljist óréttmætir miðað við atvik málsins. Hið síðarnefnda mat sé þó á valdsviði landsdómstólsins.²⁰

85. Stefndi heldur því fram að upplýsingar þær sem stefnandi fékk við útgáfu skuldabréfsins hafi bæði verið í samræmi við 6. gr. og 1. mgr. 12. gr. laga nr. 121/1994. Stefndi telur þar að auki að sérstaklega hafi verið samið um verðtryggingarákvæðið, þar sem stefnanda buðust aðrir kostir í stöðunni og hefði til dæmis getað samið um óverðtryggt lán.

¹⁷ Vísað er til úrskurðar dómsins í máli C-433/11 *SKP k.s. v Kveta Polhošová* [2012], enn óbirtur, 33. og 34. mgr.

¹⁸ Vísað er til mála E-1/94 *Restamark* [1994-1995] EFTA Ct. Rep 15, 78. mgr. og E-16/10 *Philip Morris* EFTA [2011] EFTA Ct. Rep 330, 87. mgr.

¹⁹ Varðandi hlutverk landsdómstólsins er vísað til máls E-2/95 *Eilert Eidesund v Stavanger Catering A/S* [1995-1996] EFTA Ct. Rep 1, 14. mgr.

²⁰ Vísað er til áður tilvitnaðra mála *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 22. mgr.; og *Mohamed Aziz v Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*, 66. mgr.

86. Samkvæmt framansögðu leggur stefndi til að dómstóllinn láti þriðju spurningunni ósvarað. Ef dómstóllinn ákveður að svara henni á annað borð leggur stefndi til að henni verði svarað með eftirfarandi hætti:

Samningsskilmáli telst hafa verið sérstaklega umsaminn í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar þegar a) tekið er fram í skuldabréfi sem neytandi undirritar í tilefni lántöku að skuldbinding hans sé verðtryggð og tilgreint er í skuldabréfinu við hvaða grunnvísitölu verðbreytingar skuli miðast, b) skuldabréfinu fylgir yfirlit sem sýnir áætlaðar og sundurliðaðar greiðslur á gjalddögum lánsins og tekið er fram í yfirlitinu að áætlunin geti tekið breytingum í samræmi við verðtryggingarákvæði lánssamningsins, og c) neytandi og veitandi undirrita báðir greiðsluyfirlitið samtímis og samhliða því að neytandi undirritar skuldabréfið.

Fjórða spurningin

87. Stefndi ítrekar að listi í viðauka tilskipunarinnar yfir þá skilmála sem telja má óréttmæta, sé ekki tæmandi og hafi ekki talist bindandi. Viðaukinn dugir því ekki, einn og sér, til að skera úr um óréttmæti umdeilds samningsskilmála.²¹ Listinn er þó engu að síður grundvallaratriði, sem hinn þar til bæri dómstóll geti haft hliðsjón af við mat sitt á því hvort hinir umdeildu samningsskilmálar teljist óréttmætir.²²

88. Stefndi telur einnig að á útgáfudegi skuldabréfsins hafi það lotið reglum landsréttar sem kváðu á um hvaða upplýsingar yrði að láta neytendum í té varðandi skilmála neytendalána, meðal annars um verðtryggingarákvæði veðlána. Stefndi segist hafa farið að þessum reglum, það er að segja 6. og 12. gr. laga nr. 121/1994.

89. Samkvæmt framansögðu heldur stefndi því fram að til að hægt sé að svara fjórðu spurningunni, verði dómstóllinn að leggja mat á málsatvik og túlka reglur landsréttar. Slíkt mat sé hins vegar í verkahring landsdómstólsins. Þá telur stefndi að landsdómstóllinn verði að taka afstöðu til þess hvort skilmálinn sem um ræðir sé óréttmætur í skilningi 1. og 3. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.²³

90. Á grundvelli þeirra röksemda sem settar hafa verið fram í 76. og 77. mgr., hér að framan, telur stefndi jafnframt l-lið 1. mgr. viðauka tilskipunarinnar ekki beinlínis eiga við um skuldabréfið og bætir því við að samkvæmt d-lið 2. mgr. viðaukans, komi l-liður 1. mgr. ekki í veg fyrir verðtryggingarákvæði, séu þau lögum samkvæm, að því gefnu að aðferð við útreikning verðbreytinga sé rækilega útskýrð. Breytingar á höfuðstóli lánsins samkvæmt verðtryggingarákvæði skuldabréfsins og landslögum geta ekki talist einhliða breytingar stefnda á upphaflegum samningsskilmálum. 13. og 14. gr. laga nr. 38/2001 um

²¹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 25. mgr.

²² Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 26. mgr.

²³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 26. og 30. mgr.

vexti og verðtryggingu kveða á um einu leiðina sem heimilt er að fara við verðtryggingu sparifjár og lánsfjár samkvæmt íslenskum rétti. Samkvæmt 14. gr. laganna má einungis verðtryggja lán ef grundvöllur verðtryggingarinnar er vísitala neysluverðs samkvæmt útreikningum Hagstofu Íslands, óháðrar ríkisstofnunar, og samkvæmt lögum sem um vísitöluna gilda.

91. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Ákvæði d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar eiga ekki við um skuldabréfið. Ef dómurinn kemst að þeirri niðurstöðu að það ákvæði eigi við um skuldabréfið telur stefndi að svara beri fjórðu spurningunni með þeim hætti að það sé landsdómstólsins sem málið er rekið fyrir að meta hvort aðferð við útreikning verðbreytinga á hinu umdeilda skuldabréfi, og lánaskjöl tengd því, skuli teljast hafa verið rækilega útskýrð fyrir stefnanda í skilningi d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunar 93/13/EBE.

Fimmta spurningin

92. Stefndi heldur því fram að viðeigandi ákvæði landsréttar séu sveigjanlegri en 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar og að þau tryggi neytendum ríkari vernd en 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar, í flestum tilvikum. 1. mgr. 6. gr. var innleidd í íslenskan rétt með 1. mgr. 36. gr. og 36. gr. c laga nr. 7/1936. Samningi, á milli atvinnurekanda og neytanda, sem ekki hefur verið sérstaklega samið um, má víkja til hliðar í heild eða að hluta, eða breyta, ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig.

93. Stefndi heldur því fram að innlend stjórnvöld hafi talsvert svigrúm varðandi innleiðingu tilskipana í landsrétt. EES-ríkjum er skylt að kveða á um það í lögum að óréttmætir samningsskilmálar á milli neytanda og atvinnurekanda, sem ekki hafa verið sérstaklega umsamdir, séu óskuldbindandi fyrir neytendur.²⁴ Stefndi bætir við, með vísan til dómaframkvæmdar, að innleiða megir tilskipun, eftir því sem efni hennar gefur tilefni til, með því að meginreglur eða almennt lagalegt samhengi sé sniðið að tilskipuninni, að því gefnu að leiðin sem valin er sé til þess fallin að tryggja raunverulega innleiðingu hennar að fullu, og, að í þeim tilvikum þar sem ákvæði tilskipunarinnar er ætlað að skapa réttindi eða hið almenna lagalega samhengi er nægilega nákvæmt og skýrt, og að einstaklingar sem réttindin varða geti fullvissað sig um inntak þeirra, og þar sem það á við, beitt þeim fyrir sig fyrir landsdómstólum.²⁵

²⁴ Vísað er til máls C-472/11 *Banif Plus Bank Zrt v Csaba Csipai and Viktória Csipai*, dómur frá 21. febrúar 2013, enn óbirtur, 25. mgr.

²⁵ Vísað er til máls C-388/07 *The Queen on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England) v Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform* [2009] ECR I-1569, 42 mgr.; máls 29/84 *Commission v Germany* [1985] ECR I-1661, 23. mgr.; og máls 363/85 *Commission v Italy*, ECR 1987 I-1733, 7. mgr.

94. Með vísan til dómaframkvæmdar telur stefndi enn fremur, að þegar EES-reglur eru ekki fyrir hendi, sé það löggjafa aðildarríkis að ákveða, í samræmi við réttarfarsreglur ríkisins, hvaða málsmeðferðarreglur skuli gilda um mál sem lúta að vernd réttinda sem einstaklingar njóta samkvæmt Evrópurétti. Þær reglur verða þó að vera í samræmi við grundvallarreglurnar um jafnræði við málsmeðferð og skilvirka framkvæmd EES-réttar.²⁶

95. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Ríki sem er aðili að EES-samningnum á val milli þess við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE, annars vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að heimilt sé að lýsa óskuldbindandi fyrir neytanda óréttmæta skilmála í skilningi 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar, eða hins vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að slíkir skilmálar skuli ávallt vera óskuldbindandi fyrir neytandann.

Ríkisstjórn Íslands

Fyrsta spurningin

96. Ríkisstjórn Íslands skilur fyrstu spurninguna þannig að með henni sé leitað svars við því, almennt séð, hvort ákvæði landsréttar sem heimilar að samningur neytanda og veitanda um lán til fjármögnunar fasteignakaupa hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrirfram ákveðinni vísitölu sé ósamrýmanlegt tilskipuninni.

97. Í fyrsta lagi bendir ríkisstjórn Íslands á að samningsskilmálarnir sem um ræðir falli ekki undir gildissvið tilskipunarinnar þar sem tilskipunin taki ekki til samningsskilmála sem endurspegla viðeigandi ákvæði landsréttar. Eins og leiða megir af 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar, er gert ráð fyrir því 2. mgr. 1. gr. hennar að ákvæði landsréttar feli ekki í sér óréttmæta skilmála.²⁷ Sami liður skýrir að orðalagið „lög og bindandi stjórnsýsluákvæði“ taki ekki einungis til ófrávíkjanlegra laga sem eiga við um samningsskilmála, heldur einnig til skilmála sem samkvæmt lögum gilda í samskiptum samningsaðila, nema samið hafi verið um aðra skipan.

98. Með vísan til máls *RWE Vertrieb v Verbraucherzentrale NRW* bendir ríkisstjórnin enn fremur á að samningsskilmálar sem endurspegla ákvæði laga eða stjórnsýslufyrirmæla landsréttar sem mæla fyrir um eða heimila notkun slíkra skilmála í

²⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Banif Plus Bank Zrt v Csaba Csipai and Viktória Csipai*, 26. og 27. mgr.

²⁷ Varðandi sögulegan bakgrunn, er vísað til álits AG Trstenjaks frá 13. september 2012 í máli C-92/11 *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, enn óbirtur, 42. og 43. liðir.

þeim flokki samninga sem um ræðir, falli utan gildissviðs tilskipunarinnar, samkvæmt 2. mgr. 1. gr. hennar.²⁸

99. Ríkisstjórnin telur einnig að það sé landsdómstólsins að meta hvort hinir umdeildu skilmálar endurspegli ákvæði laga eða stjórnsýslufyrirmæla landsréttar og falli þar með utan gildissviðs tilskipunarinnar.²⁹

100. Þrátt fyrir það, heldur ríkisstjórnin því fram, í öðru lagi, að jafnvel þótt samningsskilmálar sem heimilir eru lögum samkvæmt gætu fallið undir gildissvið tilskipunarinnar, geti slíkir skilmálar ekki talist óréttmætir í skilningi tilskipunarinnar.

101. Ríkisstjórn Íslands bendir á að hvorki komi fram í tilskipuninni að flokkur samningsskilmála skuli sjálfkrafa teljast óréttmætur, í sjálfu sér, né að ákveðinn flokkur samningsskilmála sé bannaður, sem slíkur. Þess í stað sé það undir þar til bærum stjórnvöldum aðildarríkis komið að leggja mat á skilmálana sem um ræðir.³⁰ Með vísan til dómaframkvæmdar, telur ríkisstjórnin að eitt viðmið í mati landsdómstólsins sé að slá föstu, hvaða reglur landsréttar myndu eiga við ef aðilar hefðu ekki samið sérstaklega um skilmálana, og hvort neytandinn sé verr settur en reglur landsréttar kveða á um. Ákvæði landsréttar sem heimilar notkun ákveðinna skilmála í samningi, verðtryggingarákvæði lánasamnings í þessu tilviki, geta því ekki verið ósamrýmanleg ákvæðum tilskipunarinnar.

102. Ríkisstjórn Íslands telur, að jafnvel þótt það væri EFTA-dómstólsins að meta hvort inntak viðeigandi ákvæða landsréttar séu óréttmæt og andstæð góðri viðskiptavenju, hafi íslensk löggjöf, sem heimilar verðtryggingu lána, oft sinnið verið tekin til umfjöllunar á Alþingi og þingið ítrekað komist að þeirri niðurstöðu að lánasamninga megi tengja við neysluvísitölu og að það eigi einnig við um neytendalánasamninga. Ekki megi víkja frá ákvæðum laga nr. 38/2001 þegar um verðtryggð lán í íslenskum krónum er að ræða, nema frávikin séu lántaka í hag. Markmiðið með setningu þeirra laga, og forvera þeirra, hafi verið að auka efnahagslegan stöðugleika, og þar með stuðla að almannahag, þar á meðal hag neytenda, og að minnka vaxtabyrði lántakenda. Alþingi hefur því leitað jafnvægis milli hagsmuna margra aðila að lánasamningum til fjármögnunar fasteignakaupa og þeirra skilmála sem setja má í slíka samninga. Ríkisstjórnin telur jafnframt að raunvextir verðtryggðra lána séu almennt lægri en óverðtryggðra lána til langs tíma litið og sú hafi einnig orðið raunin á Íslandi.

²⁸ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 27. mgr.; og álits í því máli, 50.-liður.

²⁹ Vísað er til máls C-488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, dómur frá 30. maí 2013, enn óbirtur, paragraph 33. mgr.

³⁰ Vísað er til máls C-478/99 *Commission v Sweden* [2000] ECR I-4170, 11. mgr.; og áður tilvitnaðs máls C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter*, 21. til 25. mgr.

103. Í þriðja lagi, að öllu framansögðu gættu, telur ríkisstjórnin að í öllu falli sé ljóst að verðtryggingarákvæði séu ekki í eðli sínu ósamrýmanleg tilskipuninni.³¹

104. Ríkisstjórn Íslands leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Þar sem ákvæði landsréttar falla utan gildissviðs tilskipunar 93/13/EBE, samrýmist það ákvæðum tilskipunar ráðsins 93/13/EBE að löggjöf í ríki sem aðild á að EES-samningnum heimili að samningur neytanda og lánveitanda til fjármögnunar fasteignakaupa hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrirfram ákveðinni vísitölu.

Önnur spurningin

105. Ríkisstjórn Íslands bendir á það, í fyrsta lagi, að tilskipunin takmarki ekki svigrúm EES-ríkja til að ákveða í landsrétti hvaða þættir geti valdið breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar, þar sem skilmálarnir sem um ræðir í máli þessu falli ekki innan gildissviðs tilskipunarinnar.

106. Enn fremur, varða þau ákvæði landsréttar sem vísað er til í spurningu Héraðsdóms Reykjavíkur, það eru ákvæði sem lúta að vísitölunni, ekki samningsskilmálana í sjálfu sér og falla því hvorki undir, né takmarkast af tilskipuninni.

107. Í öðru lagi, þrátt fyrir ofangreint, telur ríkisstjórn Íslands að þar sem landsréttur EES-ríkis muni þjóna sem viðmið landsdómstólsins við mat á því hvort samningsskilmálarnir teljist réttmætir, geti breytingar á vísitölunni vegna þeirra þátta og aðferða sem kveðið er á um í ákvæðum landréttar ekki einar og sér stutt þá niðurstöðu að samningsskilmálarnir sem vísa til vísitölunnar séu óréttmætir. Í framkvæmd geti tilskipunin ekki takmarkað ákvæði landsréttar, eins og þau sem hér eru til umfjöllunar.

108. Þar af leiðandi getur tilskipunin ekki takmarkað svigrúm EES-ríkja til að ákveða hvaða þættir skuli valda breytingum í fyrirfram ákveðinni vísitölu sem vísað er til í neytendalánum, eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar, hvorki lagalega, né í reynd. Jafnvel þó svo væri, að tilskipunin gæti takmarkað þetta svigrúm, getur ríkisstjórnin ekki séð hvernig slíkt geti haft áhrif á það hvernig Hagstofa Íslands reiknar út vísitölu neysluverðs, þar sem vísitalan er reiknuð út af óháðum aðila og í samræmi við evrópska staðla.

109. Ríkisstjórn Íslands leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

³¹ Vísað er til c- og d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar.

Tilskipun 93/13/EBE takmarkar ekki svigrúm viðkomandi samningsríkis til þess að ákveða með lögum eða stjórnvaldsfyrirmælum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Þriðja spurningin

110. Íslenska ríkið telur að samningsskilmáli sem endurspeglar ákvæði landréttar, sem á við um slíka samninga, falli utan gildissviðs tilskipunarinnar. Hins vegar munu samningsskilmálar sem ekki endurspeгла ákvæði 13. og 14. gr. laga nr. 38/2001, teljast ógildir samkvæmt landsrétti – nema þeir séu lántaka til hagsbóta. Samkvæmt því endurspeгла verðtryggingarákvæði annað hvort ákvæði íslenskra laga og falla utan gildissviðs tilskipunarinnar, eða endurspeгла ekki íslensk lög og eru því ekki gild að íslenskum rétti. Hvort sérstaklega hafi verið samið um verðtryggingarákvæði í skilningi tilskipunarinnar getur ekki haft áhrif á gildi þess samkvæmt íslenskum rétti.

111. Á þeim forsendum, telur ríkisstjórn Íslands að spurningin sé fræðilegs eðlis og því ekki dómtæk, þar sem svarið við henni getur, í ljósi svara við fyrri spurningunum, ekki haft nein áhrif á mat landsdómstólsins sem málið er rekið fyrir.³²

112. Að þessu virtu, og að því gefnu að spurningunni sé ekki vísað frá dómi, telur ríkisstjórnin að það sé hlutverk landsdómstólsins að meta hvort samið hafi verið sérstaklega um verðtryggingarákvæðið, í samræmi við 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar. Hún telur jafnframt að, þótt ekki hafi verið samið sérstaklega um samningsskilmála, verði landsdómstóllinn að meta hvort hann sé í raun réttmætur, með hliðsjón af öllum aðstæðum, samkvæmt 1. mgr. 4. gr.

113. Ríkisstjórn Íslands leggur til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Vísa ber spurningunni frá dómi, þar sem hún getur ekki haft áhrif á mat landsdómstólsins í málinu sem rekið er fyrir honum.

Fjórða spurningin

114. Ríkisstjórn Íslands vísar til þeirra athugasemda sem settar voru fram í 110. og 111. mgr. að framan og telur að spurningin sé fræðilegs eðlis, þar sem hún fjallar um íslenskan rétt.

115. Með vísan til þess sem fram er komið og að því gefnu að spurningunni verði ekki vísað frá dómi, telur íslenska ríkisstjórnin að d-liður 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar, sem ætlað er að afmarka gildissvið l-liðs 1. mgr. viðaukans, hafi ekki áhrif á málið sem

³² Vísað er til máls E-6/96 *Tore Wilhelmsen AS v Oslo kommune* [1997] EFTA Ct. Rep. 64, 40. mgr.

rekið er fyrir landsdómstólnum. Verðtrygging á höfuðstóli láns telst ekki breyting á verði vöru eða þjónustu á samningstímabilinu. Henni er fremur ætlað að tryggja að höfuðstóll lánsins haldist stöðugur á uppgreiðslutíma þess og lækki ekki vegna verðbólgu á því tímabili. Ríkisstjórn Íslands telur að verðtrygging á höfuðstóli láns megi því jafna til hluta þeirra vaxta sem lagðir eru á óverðtryggð lán, og þjóni sama tilgangi. Hún sé því fjarri þeim aðstæðum sem l-liður 1. mgr. viðauka tilskipunarinnar tekur til. Þar að auki heimili íslensk löggjöf verðtryggingu lána í tengslum við hina opinberu vísitölu neysluverðs. Þar af leiðandi geti lánveitendur ekki einhliða breytt þeirri fjárhæð sem lántakar skulda.

116. Ef spurningunni er, þrátt fyrir framansagt, ekki vísað frá dómi og dómstóllinn telur að d-liður 2. mgr. viðaukans við tilskipunina eigi við um verðtryggingarákvæðin sem um ræðir, telur ríkisstjórn Íslands að líta megi á upplýsingarnar sem veittar hafa verið sem rækilega útskýringu á aðferðinni við útreikning verðbreytinga, sérstaklega þar sem upplýsingar um vísitölu neysluverðs eru aðgengilegar öllum almenningi. Ríkisstjórnin telur því að vísað hafi verið til grunnvísitölunnar á undirritunardegi lánsins og að láninu hafi fylgt greiðsluáætlun með lýsandi dæmi um áætlaðar afborganir sem byggðist á þeim forsendum sem gefnar voru. Að mati ríkisstjórnarinnar er þó ekki hægt að slá því almennt föstu hvort slíkt skjal með dæmum lýsi aðferðinni við útreikning verðbreytinga. Þar af leiðandi sé það landsdómstólsins að meta hvort svo sé, með hliðsjón af hinu raunverulega skjali, öllum aðstæðum og vitneskju samningsaðila.

117. Ríkisstjórn Íslands leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Vísa ber spurningunni frá dómi, þar sem hún getur ekki haft áhrif á mat landsdómstólsins í málinu sem rekið er fyrir honum.

Fimmta spurningin

118. Með vísan til dómaframkvæmdar telur ríkisstjórn Íslands að samkvæmt 6. gr. tilskipunarinnar sé EES-ríkjum skylt að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að óréttmætir skilmálar í samningi sem seljandi eða veitandi gerir við neytanda sé ekki bindandi fyrir neytandann.³³ Að því gefnu að hin óréttmætu samningsákvæði séu ekki bindandi fyrir neytanda er EES-ríkjum í sjálfsvald sett hvernig þau útfæra þær lagareglur sem eiga við um óréttmæta skilmála.

119. Ríkisstjórnin telur að EES-ríki hafi val um form og aðferð við innleiðingu samkvæmt 7. gr. EES-samningsins, í samræmi við meginregluna um forræði á réttarfari, með þeim takmörkunum sem af meginreglunum um jafnræði við málsmeðferð og um

³³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Commission v Sweden*, 16. mgr.

skilvirka framkvæmd EES-réttar leiða.³⁴ Það er því mat ríkisstjórnarinnar að nægilegt sé að ríki veiti dómstólum þess vald til að ógilda óréttmæta samningsskilmála ef þeim er skylt að beita því valdi varðandi þá skilmála sem þeir telja óréttmæta samkvæmt tilskipuninni.³⁵

120. Varðandi stöðuna að íslenskum rétti, telur ríkisstjórn Íslands með vísan til 36. gr. a og 36. gr. c laga nr. 7/1936 að 36. gr. laganna taki jafnt til samningsskilmála sem talist geta óréttmætir samkvæmt tilskipuninni og skilmála sem einvörðungu geta talist ógildir eða óréttmætir á grundvelli ákvæða landslaga. Samkvæmt 3. gr. laga nr. 2/1993 er íslenskum dómstólum skylt að skýra lög og reglur landslaga, til samræmis við samningsskuldbindingar Íslands samkvæmt EES-samningnum. Samkvæmt þeirri skyldu og í samræmi við stjórnskipulegt valdsvið sitt, verða íslenskir dómstólar að ógilda samningsskilmála sem þeir telja óréttmæta í skilningi þeirra lagaákvæða sem innleiddu tilskipunina.

121. Íslenska ríkið heldur því fram að útkoman fyrir neytandann sé þar með sú sama í reynd, óháð því hvort landsréttur skyldi dómstóla til að ógilda óréttmæta samningsskilmála eða veiti þeim aðeins vald til þess.

122. Ríkisstjórn Íslands leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Ríki sem er aðili að EES-samningnum á val um aðferð við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE, að því gefnu að dómstólar þess hafi vald til að ógilda óréttmæta samningsskilmála.

Eftirlitsstofnun EFTA

Gildissvið tilskipunarinnar

123. ESA telur, í samræmi við skýra dómaframkvæmd, að það sé hlutverk dómstólsins að veita landsdómstólnum alla þá leiðsögn um túlkun á öllum þáttum EES-réttar sem getur orðið að gagni við úrlausn málsins sem rekið er fyrir honum, óháð því hvort sérstaklega hafi verið vísað til þeirra í spurningunum sem beint var til hans.³⁶

³⁴ Vísað er til máls C-168/05 *Elisa María Mostaza Claro v Centro Móvil Milenium SL* [2006] ECR I-10421, 24. mgr.

³⁵ Vísað er til máls C-488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, dómur frá 30. maí 2013, enn óbirtur, 11. og 51. mgr.

³⁶ Vísað er til máls C-241/89 *SARPP* [1990] ECR I-4695, 8. mgr.; máls C-315/92 *Verband Sozialer Wettbewerb ('Clinique')* [1994] ECR I-312, 7. mgr.; máls C-87/97 *Consorzio per la tutela de formaggio Gorgonzola* [1999] ECR I-1301, 16. mgr.; máls C-456/02 *Trojani* [2004] ECR I-7573, 38. mgr.; máls C-452/03 *RAL* [2005] ECR I-3947, 25. mgr.; sameinaðra mála C-95/07 og C-96/07 *Ecotrade Spa* [2003] ECR I-3457, 37. mgr.; sameinaðra

124. ESA telur að spurningarnar sem beint var til dómstólsins fjalli ekki um gildissvið tilskipunarinnar og ekki virðist sem það hafi komið til skoðunar við rekstur málsins fyrir landsdómstólnum. ESA fer þess þó á leit við dóminn að hann taki það álitamál til skoðunar ásamt inntaki 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar, með hliðsjón af mikilvægi þess fyrir úrlausn málsins.

125. ESA telur að tilskipuninni sé ætlað að taka til atferlis þeirra einkaaðila sem eru seljendur vöru eða veitendur þjónustu til neytenda, með það fyrir augum að tryggja réttindi neytenda, sem eru í veikri stöðu gagnvart seljanda eða veitanda. Tilskipuninni er hins vegar ekki ætlað að hafa áhrif á ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla sem gilda um samningsskilmála undir ákveðnum kringumstæðum. Samkvæmt 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar, er talið að samningsskilmálar sem, beint eða óbeint, eru ákvarðaðir af slíkum ákvæðum landslaga, séu ekki óréttmætir.

126. Varðandi verðtryggingu veðlána, eins og þeirra sem hér um ræðir, telur ESA að nákvæm ákvæði landsréttar fjalli um flest sem við kemur verðtryggingunni og útreikningi á vísitölu neysluverðs sem hún er tengd við, það er 13. og 14. gr. laga nr. 38/2001 og ákvæði laga nr. 12/1995. Þessar lagareglur skulu ekki teljast bindandi í þeim skilningi að neytandanum sé skylt að gangast undir verðtryggða lánasamninga. Ef einkaaðilar ákveða hins vegar að gera það, eru skilmálar verðtryggingarinnar eins og kveðið er á um þá í landsrétti bindandi. Að mati ESA ráðast því skilmálar skuldabréfa og greiðsluáætlaða, eins og þeirra sem um ræðir í máli þessu, að minnsta kosti óbeint af áðurnefndum ákvæðum.

127. ESA telur, með vísan til dómaframkvæmdar, að samningsskilmálar sem endurspegla bindandi ákvæði laga og stjórnáðilfyrirmæli landsréttar séu, fljótt á litið, undanskildir gildissviði tilskipunarinnar.³⁷ Hún telur óþarft að greina á milli samningsskilmála sem skylt er, samkvæmt ákvæðum landslaga, að taka upp í samning, og þeirra skilmála sem eru valkvæðir, þótt efni þeirra sé lögboðið. Í hvorugu tilfellinu hefur ójöfn samningsstaða aðila áhrif á efni skilmálanna, neytanda í óhag. Í tilfelli skilmála sem skylt er að taka upp í samningi, verður að ætla að löggjafinn hafi haft hagsmuni veikari samningsaðilans í huga. Í þeim tilfellum þar sem skilmálarnir eru umsemjanlegir, en efni þeirra lögbundið, verður einnig að telja að löggjafinn hafi reynt að jafna aðstöðu samningsaðila. Í hvorugu tilfellinu hefur sterkari samningsstaða annars aðilans áhrif á efni skilmálans.

mála C-578/10 til C-580/10 *van Putten and Others*, dómur frá 26. apríl 2012, enn óbirtur, 23. mgr.; og máls C-273/12 *Harry Winston*, dómur frá 11. júlí 2013, enn óbirtur, 24. mgr.

³⁷ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, 32. til 34. mgr.

128. ESA telur að af dómaframkvæmd³⁸ megi leiða að samningsskilmálar sem endurspegla ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla sem eiga við um ákveðna flokka samninga, séu undanskildir gildissviði tilskipunarinnar, og að sú sé raunin í máli þessu.

129. Samkvæmt framansögðu telur ESA að skilmálar skuldabréfa og greiðsluáætlana, sem mál þetta lítur að, falli utan gildissviðs tilskipunarinnar. Þar af leiðandi sé ekki nauðsynlegt að veita svar við þeim spurningum sem landsdómstóllinn hefur beint til EFTA-dómstólsins.

130. ESA leggur því til að dómstóllinn svari spurningunum með eftirfarandi hætti:

Gildissvið tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum nær ekki til samningsskilmála eins og þeirra sem málið sem rekið er fyrir landsdómstólnum snýst um, að svo miklu leyti sem þeir endurspegla reglur landsréttar um verðtryggingu afborgana af lánum til fjármögnunar fasteignakaupa.

Fyrsta spurningin

131. Í upphafi vill ESA taka fram, til vara við ofangreint svar, að hún geri eftirtalдар athugasemdir við spurningar landsdómstólsins.

132. Varðandi forsendur almenns mats á óréttmæti samkvæmt tilskipuninni og samspils Evrópu dómstólsins og EFTA-dómstólsins við dómstóla aðildarríkjanna vísar ESA til dómvenju.³⁹

133. Varðandi þá stöðu sem uppi er í þessu máli, heldur ESA því fram að í tilskipuninni sé ekki að finna almennt bann við því að fjármálafyrirtæki notist við verðtryggingarákvæði í veðlánnum til neytenda. Þvert á móti komi skýrlega fram í d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar að verðtryggingarákvæði teljist ekki óréttmætir skilmálar, í sjálfu sér, ef vísitölubindingin er „lögleg“ og „aðferðin við útreikning verðbreytinga er útskýrð rækilega í samningi“. Áherslan er því á skýrleika og gæði þeirra upplýsinga sem seljandi eða veitandi lét neytandanum í té um verðtrygginguna við samningsgerðina.

³⁸ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 25. mgr. Varðandi frekari umfjöllun um beitingu 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar er einnig vísað til áljits Trstenjak aðallögsögumanns í sama máli, mgr. 34 til 58.

³⁹ Varðandi ofangreindar athugasemdir, er vísað til áður tilvitnaðs máls *Sweden v Commission*, 11. og 17. mgr.; áður tilvitnaðs máls *Freiburger Kommunalbauten*, 18., 19. og 21. mgr.; Áljits Geelhoed aðallögsögumanns í máli C-478/99 *Commission of the European Communities v Kingdom of Sweden* [2002] ECR I-4147, 29.-liður; sameinaðra mála C-240/98 til C-244/ 98 *Océano Grupo* [2000] ECR I-4941, 22. til 24. mgr.; sjá einnig mál C-226/12, *Constructora Principado S*, dómur frá 16. janúar 2014, enn óbirtur, 20. til 23. mgr. og þeirra dóma sem þar er vísað til; sameinuð mál C-538/12 og C-116/13 *Banco Popular Español v Maria Teodolinda Rivas Quichimbo a.o.*, úrskurður dómstólsins frá 14. nóvember 2013, enn óbirtur, mgr. 22 og þeirra dóma sem þar er vísað til.

134. ESA telur bæði skilyrði d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar uppfyllt. Í fyrsta lagi, er skýr heimild fyrir því í VI. kafla laga nr. 38/2001 og reglna nr. 492/2001 að lán séu verðtryggð að því gefnu að vísitölubindingin stjórnist af hinni opinberu vísitölu neysluverðs. Í öðru lagi, má ráða af þeim upplýsingum sem landsdómstóllinn hefur veitt í beiðninni um ráðgefandi álit, að verðtryggingin hafi verið rækilega útskýrð í samningnum. Skuldabréfið og greiðsluáætlunin sem því fylgdi innihalda ákvæði sem útskýra sérstaklega að höfuðstóll skuldarinnar skuli breytast á hverjum gjalddaga, áður en vextir og afborgun eru reiknuð út, í samræmi við vísitölu neysluverðs.

135. ESA leggur því til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum, girðir ekki fyrir ákvæði landsréttar, eins og þau sem til álita koma í málinu sem rekið er fyrir landsdómstólnum, þar sem aðilum lánasamnings er heimilað að semja um verðtryggingu í samræmi við ákvæði landsréttar, að því gefnu að skilmálarnir séu rækilega útskýrðir á skýru og eðlilegu máli í samningnum.

Önnur spurningin

136. ESA heldur því fram að samkvæmt d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar sé þess einungis krafist að aðferðin við útreikning verðbreytinga sé útskýrð rækilega í samningnum, að því gefnu að verðtryggingarákvæðið sé löglegt samkvæmt reglum landsréttar. Engar reglur eru fyrir hendi, þar sem tekið er fram hvaða þætti megji, eða megji ekki, taka mið af við útreikning breytinga á fyrirfram ákveðinni vísitölu.

137. ESA ítrekar að tilgangur tilskipunarinnar sé að standa vörð um réttindi neytandans, sem stendur oft höllum fæti gagnvart seljandanum eða lánveitandanum. Tilskipuninni er ekki ætlað að takmarka vald stjórnvalda aðildarríkis til að setja reglur um samningsskilmála. Stjórnvöldum ríkisins er því frjálst að setja reglur um það hvaða þættir geti valdið breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu og hvaða aðferðir skulu notaðar til að mæla þær breytingar.

138. ESA bætir við, að sú staðreynd, að bindandi lög og stjórnsýsluákvæði séu í 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar sérstaklega undanskilin gildissviði hennar renni stöðum undir þá niðurstöðu, að tilskipuninni sé ekki ætlað að fjalla um vald stjórnvalda aðildarríkis til að setja reglur um skilmála í neytendasamningum.

139. ESA leggur því til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum, inniheldur engar leiðbeiningar um hvernig skuli meta þá

þætti sem valdið geti breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu og hvaða aðferðir skulu notaðar til að mæla þær breytingar.

Þriðja spurningin

140. Í upphafi vill ESA taka fram að það sé landsómstólsins að meta hvort samið hafi verið sérstaklega um samningsskilmálana sem um ræðir, í skilningi 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.⁴⁰ Þó geti dómurinn veitt leiðbeiningar um það hvenær telja megi að sérstaklega hafi verið samið um samningsskilmála.

141. ESA telur óljóst hvort þessi spurning skipti máli við úrlausn málsins sem rekið er fyrir héraðsdómi. Eins og fram kemur í skýrslu stofnunarinnar um beitingu tilskipunar 93/13/EBE, frá 2001,⁴¹ hefur Ísland ekki takmarkað athugun á því hvort skilmálar í neytendasamningum séu óréttmætir, samkvæmt 36. gr. laga nr. 7/1936, við skilmála sem sérstaklega hefur verið samið um. Sú lagagrein á við um hvers kyns skilmála í neytendasamningum. Slík aukin vernd er sérstaklega heimiluð í 8. gr. tilskipunarinnar.

142. ESA telur, í öllu falli, að enga vísbendingu sé að finna um það í beiðni héraðsdóms hvort verðtryggingarákvæði skuli sett í samninginn.

143. Varðandi a-lið spurningarinnar, telur ESA að hvorugur samningsaðilinn hafi getað samið sérstaklega um grunnvísitöluna eða útreikning á henni, þar sem þau atriði eru lögbundin og samningsaðilum því ófært að hafa nokkur áhrif á grunnvísitöluna eða útreikning á henni í framtíðinni. Þar af leiðandi verður ekki talið að um sérstaklega umsamda skilmála hafi verið að ræða, hvað þau atriði varðar.

144. Varðandi b-lið spurningarinnar, telur ESA að sú staðreynd að greiðsluáætlun hafi fylgt skuldabréfinu sem sýnir sundurliðaðar áætlaðar greiðslur á gjalddögum lánsins breyti ekki niðurstöðu mats hennar á því atriði. ESA bætir við að sérstaklega sé tekið fram í greiðsluáætluninni að hún sé aðeins áætlun, sem geti tekið breytingum í samræmi við verðtryggingarákvæði lánssamningsins. Enn fremur telur hún að upplýsingarnar sem veittar voru, séu í samræmi við viðeigandi ákvæði landslaga, það eru ákvæði laga nr. 38/2001 og reglna nr. 492/2001.

⁴⁰ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Constructora Principado S*, 19. mgr. Sem varðar sönnunarbyrði, vísast til síðustu setningar 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.

⁴¹ Skýrsla Eftirlitsstofnunar EFTA um beitingu tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum ("the EFTA Surveillance Authority's Report on the Application of Directive 93/13/EEC"), útgefin 6. desember 2001. Hér má nálgast skýrsluna: <http://www.eftasurv.int/media/public-documents/108301.PDF>.

145. Varðandi c-lið spurningarinnar tekur ESA fram að sú staðreynd að báðir aðilar hafi undirritað greiðsluáætlunina breyti ekki mati hennar. Efni greiðsluáætlunarinnar er ekki umsemjanlegt, þar sem hún byggir á spá um væntanlegar afborganir samkvæmt skuldabréfinu á grundvelli mánaðarlegra útreikninga vísitölu neysluverðs.

146. ESA leggur því til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að meta hvort samið hafi verið sérstaklega um tiltekinn samningsskilmála þannig að neytandinn hafi getað haft áhrif á það hvort skilmálinn yrði settur í samninginn, í skilningi 3. gr. tilskipunar 93/13/EBE.

Fjórða spurningin

147. Í upphafi vill ESA taka fram að íslensk þýðing viðeigandi ákvæðis viðauka tilskipunarinnar sé frábrugðin ensku útgáfu textans. Í ensku þýðingunni er notað orðalagið: „explicitly described“ í stað hins íslenska: „útskýrð rækilega,“. Þýðing á öðrum málum eru: á frönsku: „explicitement décrit“; á þýsku: „ausdrücklich beschrieben“; á ítölsku: „siano esplicitamente descritte“; á spænsku: „se describa explícitamente“; á dönsku: „udførligt beskrevet“; og á sænsku: „beskrivs tydligt“. ESA telur að hugtakið beri að skýra í samræmi við fyrrnefndar þýðingar tilskipunarinnar. Með öðrum orðum, að aðferðin við útreikning verðbreytinga verði að útskýra með skýrum hætti.⁴²

148. ESA telur að af tilskipuninni leiði að það sé landsdómstólsins að meta hvort verðtryggingarákvæði hafi verið útskýrt með nægilega skýrum hætti í viðeigandi skjölum, í skilningi d-liðs 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar.⁴³ Stofnunin bætir því við, að hafa verði hliðsjón af 5. gr. tilskipunarinnar þegar metið er hvort svo sé, og jafnframt að meta beri réttmæti viðskiptavenju gagnvart hinum „almenna neytanda“ sem er „sæmilega vel upplýstur og sæmilega athugull og forsjáll“, að félagslegum, menningarlegum og málfræðilegum þáttum virtum.⁴⁴

149. ESA heldur því fram að aðstæðurnar sem lýst er í beiðninni um ráðgefandi álit gefi til kynna að aðferðin við útreikning verðbreytinga í samningum um lán til fjármögnunar fasteignakaupa hafi verið útskýrð fyrir neytandanum með nægilega skýrum hætti. Sér í lagi, virðist samningurinn endurspegla þá aðferð við útreikning sem vísað er til með beinum hætti í VI. kafla laga nr. 38/2001 og reglum 492/2001.

⁴² Vísað er til máls E-18/11 *Irish Bank Resolution Corporation Ltd v Kaupþing hf* [2012] EFTA Ct. Rep. 592, 86. mgr.

⁴³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Constructora Principado S*, 20. mgr.

⁴⁴ Vísað er til máls C-356/04 *Lidl v Colruyt* [2006] ECR I-8501, 78. mgr, og dóma sem þar er vísað til.

150. ESA telur það leiða af beiðninni að upplýsingarnar sem veittar voru, um endurskoðun höfuðstóls lánsins og um útreikning afborgana samkvæmt verðbréfinu og greiðsluáætluninni sem því fylgdi, uppfylli skilyrði tilskipunarinnar.

151. ESA leggur því til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að meta hvort tiltekið verðtryggingarákvæði hafi verið útskýrt með skýrum hætti í skilningi d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunar 93/13/EBE í samningsskjölum.

Fimmta spurningin

152. ESA telur að spurningin sé einungis fræðilegs eðlis, í máli sem þessu, þar sem ljóst sé af upplýsingum sem fylgdu beiðni Héraðsdóms Reykjavíkur að íslenski löggjafinn hafi þegar valið aðferð við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar. Hvað sem því líður, má, að sögn ESA, í máli *Jan Anfinn Wahl*,⁴⁵ finna nákvæmar leiðbeiningar um takmarkanir á því vali sem löggjafar aðildarríkjanna hafa, samkvæmt EES-samningnum, við innleiðingu tilskipana. Dómurinn væri þó, að hennar mati, bær til þess að endurorða spurninguna⁴⁶ ef hann teldi ráðlegt að leiðbeina landsdómstólnum um þær skyldur sem leiða af 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar í þeim tilvikum þar sem dómstóll aðildarríkis kemst að þeirri niðurstöðu í máli sem rekið er fyrir honum að tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur í skilningi tilskipunarinnar.

153. Varðandi skyldu dómstóla aðildarríkjanna til að skýra ákvæði landsréttar til samræmis við EES-rétt, bendir ESA á að 3. gr. EES-samningsins mæli fyrir um að EES-ríki skulu gera allar viðeigandi ráðstafanir til að tryggja beitingu og virkni EES-réttar. Þeir verði þar af leiðandi að beita viðurkenndum lögskýringaraðferðum landsréttar til að ná fram þeirri niðurstöðu sem viðeigandi regla EES-réttar stefnir að.⁴⁷ ESA telur ennfremur að það sé nú föst dómaframkvæmd að landsdómstóll, sem hefur mál til meðferðar sem tilskipunin tekur til, beri að meta að eigin frumkvæði sanngirni samningsskilmálanna.⁴⁸

154. Samkvæmt framansögðu telur ESA að í 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar sé gerð krafa um að í þeim tilvikum þar sem landsdómstóllinn kemst að þeirri niðurstöðu að

⁴⁵ Vísað er til máls E-15/12 *Jan Anfinn Wahl v the Icelandic State*, dómur frá 22. júlí 2013, enn óbirtur, 49. til 56. mgr.

⁴⁶ Vísað er til máls C-140/12 *Pensionsversicherungsanstalt v Peter Brey*, dómur frá 19. september 2013, enn óbirtur, 31. mgr., og þeirra mála sem þar er vísað er til. .

⁴⁷ Vísað er til máls E-6/13 *Metacom AG v Rechtsanwälte Zipper & Kollegen*, dómur frá 27. nóvember 2013, enn óbirtur, 69. mgr., og þeirra dóma sem þar er vísað til.

⁴⁸ Vísað er til sameinaðra mála C-240/98 til C-244/98, *Océano Grupo Editorial SA* [2000] ECR I-4941, mgr. 26 to 28.

tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur samkvæmt tilskipuninni beri þeim dómstól að (i) kveða upp úrskurð í samræmi við það, og (ii) sjá til þess að afleiðingarnar séu þær að tryggt sé að slíkur skilmáli sé óskuldbindandi fyrir neytandann; og taka ákvörðun um það hvort samningurinn geti „haldið gildi sínu að öðru leyti án óréttmætu skilmálanna“; og (aðeins) ef svo er að „samningurinn verði áfram bindandi fyrir samningsaðila“.

155. Loks telur ESA að 1. mgr. 4. gr. tilskipunarinnar kveði á um að viðeigandi tímapunktur til að skoða hvort tiltekinn skilmáli sé óréttmætur í skilningi tilskipunarinnar, sé við undirritunartíma samningsins sem um ræðir. Með öðrum orðum, getur skilmáli sem telst réttmætur á þeim tímapunkti, ekki talist verða óréttmætur samkvæmt tilskipuninni síðar á gildistíma samningsins. Eins getur óréttmætur skilmáli heldur ekki talist réttmætur með tímanum eða vegna breytinga sem eiga sér stað eftir undirritun samningsins.

156. ESA leggur því til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE verður að túlka með þeim hætti að í þeim tilvikum þar sem landsdómstóll kemst að þeirri niðurstöðu að tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur samkvæmt tilskipuninni beri þeim dómstól að tryggja að slíkur skilmáli sé óskuldbindandi fyrir neytandann, og taka ákvörðun um það hvort samningurinn geti haldið gildi sínu að öðru leyti, án hins óréttmæta skilmála.

Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins

Fyrsta spurningin

157. Framkvæmdastjórnin telur að 3. og 4. gr. tilskipunarinnar mæli fyrir um meginreglur við mat á því hvort tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur, en útiloki ekki notkun verðtryggingarákvæðis. Þetta sést nánar á 3. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar með hliðsjón af viðauka hennar. Það staðfestir ekki aðeins að listi skilmálanna í 1. mgr. viðaukans sé eingöngu leiðbeinandi, heldur er í l-lið 1. mgr., ef hann er lesinn með hliðsjón af d-lið 2. mgr., skýra staðfestingu á því að finna, að heimila megí verðtryggingarákvæði – með því eina skilyrði að slíkur skilmáli verði að innihalda rækilega útskýringu á aðferðinni sem beitt er við útreikning verðbreytinga.

158. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE leggur, í grundvallaratriðum, ekki bann við skilmálum í samningum neytenda og veitenda um lán til fjármögnunar fasteignakaupa sem tengja afborganir við fyrirfram ákveðna vísitölu.

Önnur spurningin

159. Að mati framkvæmdastjórnarinnar ætti að svara spurningunni neitandi, þar sem ekkert kemur fram í tilskipuninni um það efni. Í d-lið 2. mgr. viðauka hennar, sérstaklega, er ekki kveðið á um nein sérstök skilyrði eða forsendur fyrir þeim þáttum sem taka ber mið af, eða aðferð við útreikning.

160. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE takmarkar ekki svigrúm EES-ríkja til að þess að ákveða með lögum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrirfram ákveðnu vísitölu eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Þriðja spurningin

161. Framkvæmdastjórnin telur að það sé landsdómstólsins að meta hvort telja beri að samið hafi verið sérstaklega um verðtryggingarákvæði, að teknu tilliti til allra aðstæðna. Við slíkt mat verður að taka sérstakt tillit til 2. mgr. 3. gr.

162. Framkvæmdastjórnin telur einnig að, við fyrstu sýn, virðast þær upplýsingar sem fylgja beiðni Héraðsdóms Reykjavíkur benda til þess að verðtryggingarákvæði hafi bæði verið staðlaður skilmáli hjá bankanum og hluti af stöðluðu skjali. Framkvæmdastjórnin telur jafnframt að ef bankinn haldi því fram, engu að síður, að samið hafi verið sérstaklega um samningsákvæðið beri hann sönnunarbyrði fyrir því að svo sé, í samræmi við þriðja málslíð 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.

163. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það kemur í hlut landsdómstóls að ákveða hvort samið hafi verið sérstaklega um tiltekinn samningsskilmála samkvæmt 2. mgr. 3. gr. tilskipunar 93/13/EBE.

Fjórða spurningin

164. Framkvæmdastjórnin heldur því fram að sú spurning sem vaknar fyrst sé hvort segja megi að verðtryggingarákvæðið endurspegli „bindandi lög eða stjórnsýslufyrirmæli“ í skilningi 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar og sé því undanskilið gildissviði hennar. Í 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar er sú takmörkun útskýrð með þeim hætti að henni sé ætlað að ná til samningsskilmála sem stjórnast af ákvæðum

landsréttar, eða varaskilmála sem gilda þegar aðilarnir hafa ekki samið sérstaklega um annað. Rökin að baki 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar eru þau að með réttu megi gera ráð fyrir því löggjafi aðildarríkis hafi þegar leitað jafnvægis milli allra réttinda og skyldna aðila ákveðinna tegunda samninga.⁴⁹

165. Framkvæmdastjórnin telur að verðtryggingin falli undir ákvæði laga nr. 38/2001. 14. gr. þeirra laga heimilar verðtryggingu sparifjár og lánsfjár, sé grundvöllur verðtryggingarinnar vísitala neysluverðs sem Hagstofa Íslands reiknar. Þannig hafi löggjafinn með skýrum hætti vegið hagsmuni aðila lánasamninga og gefið kost á verðtryggingu, með ákveðnum, skýrt afmörkuðum skilyrðum.

166. Framkvæmdastjórnin telur að notkun verðtryggingarákvæðis í samningum, líkt og í þessu máli, virðist einungis vera valkostur: það sé heimilt samkvæmt landsrétti, en ekki skylt, og gildir ekki sjálfkrafa í tilvikum þar sem ekki hefur verið samið sérstaklega um það. Þar af leiðandi telur hún að það geti ekki talist endurspegla bindandi lög í skilningi 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar. Almenn sjónarmið um að túlka beri ákvæði EES-réttar sem miða að neytendavernd þröngt, styðja þá niðurstöðu.⁵⁰

167. Framkvæmdastjórnin bendir einnig á að undanþága 2. mgr. 4. gr. tilskipunarinnar geti ekki náð til skilmála sem ætlað er að breyta verði þeirrar þjónustu sem neytandanum er látin í té.⁵¹

168. Varðandi efni verðtryggingarákvæðisins tekur framkvæmdastjórnin fram að það sé landsdómstólsins að meta hvort tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur, ekki aðeins að teknu tilliti til þeirra atriða sem útlistuð eru í 3. og 4. gr. tilskipunarinnar, heldur einnig kröfu 5. gr. um gagnsæi. Með vísan til máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V* heldur framkvæmdastjórnin því fram að þetta sé sérstaklega mikilvægt þegar réttmæti samninga sem heimila verðbreytingar er metið.⁵² Framkvæmdastjórnin bendir enn fremur á að möguleikar neytandans til að sjá fyrir, á grundvelli skýrra og skiljanlegra forsendna, þær breytingar sem orðið geta, séu sérstaklega mikilvægir við slíkar aðstæður.⁵³

169. Loks heldur framkvæmdastjórnin því fram að svarið við spurningunni um hvort verðtryggingarákvæðið hafi innihaldið rækilega útskýringu á aðferðinni við útreikning verðbreytinga, eins og krafa er gerð um í d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar, sé

⁴⁹ Vísað er til áður tilvitnaðs mál *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V*, 28. mgr.

⁵⁰ Vísað er til máls C-481/99 *Georg Heiningen and Helga Heiningen v Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG* [2001] ECR I-9945, 31. mgr.

⁵¹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 23. mgr.

⁵² Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V*, 49. til 55. mgr.

⁵³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 28. mgr.

afgerandi þáttur þessa máls. Slíkt geri neytandanum kleift að taka upplýsta ákvörðun áður en hann undirritar samninginn. Meðal viðeigandi þátta eru þau atriði sem vísað er til í a- og b-hluta þriðju spurningarinnar í beiðni landsdómstólsins, ásamt tildrögum skilmálans í heild sinni, og allar aðrar aðstæður sem skipt geta máli, þar með talið hvort skilmálinn sé í samræmi við ákvæði landsréttar um verðtryggingu.

170. Þá segir framkvæmdastjórnin að í þeim tilfellum þar sem vaxtagreiðslur af lánum eru verðtryggðar, sé ljóst að greiðsluáætlun geti, eðli málsins samkvæmt, ekki sagt til um nákvæmar afborganir í framtíðinni. Þó uppfylli skýr og afdráttarlaus yfirlýsing um að afborganirnar kunni að breytast í samræmi við tilgreinda vísitölu, ásamt sérstakri tilvísun til þeirrar verðtryggingaraðferðar sem notast er við, yfirleitt framangreind skilyrði um gagnsæi.

171. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að meta hvort samningsskilmáli um verðtryggingu afborgana af láni til fjármögnunar á fasteignakaupum skuli teljast hafa verið útskýrður fyrir neytanda með skýrum og skiljanlegum hætti. Slíkt mat verður að taka mið af nákvæmu orðalagi viðeigandi samningsskilmála og allra annarra aðstæðna, þar á meðal þeirra sem vísað er til í a- og b-hluta þriðju spurningar landsdómstólsins, auk viðeigandi ákvæða landsréttar um verðtryggingu.

Fimmta spurningin

172. Framkvæmdastjórnin telur að með fimmtu spurningunni sé leitað svars við því hvaða áhrif sú niðurstaða hefði, að samningsskilmáli teljist óréttmætur, og sérstaklega hvort skylt sé, að landsrétti, að sjá til þess að slíkur skilmáli teljist óskuldbindandi fyrir neytandann. Hvað þetta varðar, telur framkvæmdastjórnin að í 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar sé skýrt kveðið á um að óréttmætir samningsskilmálar „séu ekki“ bindandi fyrir neytandann.⁵⁴

⁵⁴ Vísað er til máls C-618/10 *Banco Español de Crédito SA v Joaquín Calderón Camino*, dómur frá 14. júní 2012, enn óbirtur, 62 og 63. mgr.

173. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Skýra ber 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE með þeim hætti að samkvæmt henni sé gerð krafa um að óréttmætir samningsskilmálar í skilningi 1. mgr. 3. gr. séu óskuldbindandi fyrir neytandann.

Carl Baudenbacher
Framsögumaður